

Athrabeth

Finrod
ah
Andreth

*

*

*

*

*

Tolkien

John Ronald Reuel

OBSAH

ATHRABETH	3
POZNÁMKY	23
KOMENTÁŘ	26
DODATKY	31
PŘÍBĚH ADANEL	39
GLOSÁŘ	45
POZNÁMKY	47

Následující text je obsáhlým výběrem z anglického originálu otisknutého v desátém svazku *Historie Středozeemě*. Z technických důvodů nebyl do této brožurky zařazen dodatek *Rozhovor Manwëho s Eruem*, který se týká tématu jen okrajově. Rovněž byly průběžně kráceny editorovy komentáře — dělo se tak v případech, kdy měly příliš „badatelský“ charakter (popisy různých verzí téhož a jejich rozdíly, záznamy o druhu papíru a typu psacího stroje, na němž bylo dílo napsáno) nebo kdy by překladem ztratily smysl.

Editorovy komentáře jsou tisknuty menším písmem, překladatelčiny poznámky [v závorce].

Překladatelka i sazeč se uctivě omlouvají za chyby, kterých jistě čtenáři naleznou nepočítaně, ale velmi jsme si přáli, aby byl *Rozhovor Finroda s Andreth* hotov již na Oslavě zničení Prstenu 1997 v Olomouci, a tak celá příprava probíhala poněkud narychlo.

ATHRABETH

Toto pozoruhodné a dosud neznámé dílo, *Rozhovor Finroda a Andreth*, je sice zasazeno do mnohem pozdější doby než všechna ostatní v této knize [chápej: v *Historii Středozeemě*, dílu 10], přesto s ohledem na dobu vzniku a zaměření do ní patří, spolu s ostatními písemnostmi „druhé fáze“ přepracovávání *Silmarillionu* po *Pánu Prstenů*. [JRRT přepracovával látku *Silmarillionu* po vydání *Pána Prstenů* celkem dvakrát, na začátku a na konci padesátých let. Tento materiál je zpracován v desátém a jedenáctém díle *Historie Středozeemě*, je však rozdělen podle jiného klíče: v desátém jsou práce mytologické, filosofické a „valinorské“, kdežto v jedenáctém díle legendární, hrdinské a „beleriandské“. Z tohoto hlediska je *Athrabeth* těžko zařaditelný.] Rozhodl jsem se, že bude nejlepší, nechám-li ho jako samostatnou část a nezahrnul jsem ho do páté části, která obsahuje různé podobné písemnosti; na rozdíl od nich je však toto dílo rozsáhlé a ukončené a otec se na ně několikrát odkazuje jako na zcela zásadní.

Textologická situace je jednoduchá, pokud se týká vlastního *Rozhovoru*. Rukopis A se stylem i vzhledem velice podobá *Zákonům a zvykům Eldar*, a je i stejně jasný a plynulý, ačkoliv v tomto případě se zachovalo i několik stránek poznámek, ze kterých plyne, že jich muselo existovat více. Zachovaly se i dva profesionální strojopisy, pořízené z rukopisu nezávisle na sobě po zanesení všech oprav. První z nich, B, který je snad starší, je bezvýznamný; je v něm mnoho překlepů a otec ho prolétl jen zběžně a provedl v něm málo oprav. Druhý z nich, C, má i průklepovou kopii, je mnohem lepší, ale ani on není bez chyb. Otec ho pročetl velmi pozorně a zanesl do něj mnoho drobných oprav, ale uteklo mu několik chyb, protože ho neporovnal s rukopisem. Zde uvedený text vznikl převážně z rukopisu, do nějž byly zaneseny opravy provedené ve strojopisech.

Ani jeden ze strojopisů *Athrabeth* není opatřen žádným nadpisem. Rukopis naopak nese nadpis: O SMRTI ERUOVÝCH DĚTÍ A POKAŽENÍ LIDÍ s přidaným nadpisem nebo podnadpisem: ROZHOVOR FINRODA A ANDRETH a je rozšířen o dvě stránky úvodního textu, který předchází větě, kterou začínají strojopisy. Tento úvodní text je ve skutečnosti pokračováním eseje, který můj otec oddělil. Je uveden pod názvem *Aman* v této knize. [*Historie Středozeemě*, díl 10, pátá část; v tomto výboru uveden není.]

Otec tento úvod posléze přepsal na stroji (i s kopií) a připojil ho na začátek profesionálního strojopisu C. Nemá žádný nadpis ani jiné označení. Při prepisování byl značně přepracován, ale podržel si obsah sdělení rukopisu, takže jsem musel upozornit jen na několik rozdílů.

Datace rukopisu: dílo bylo napsáno až po dokončení rukopisu *Zákonů a zvyků Eldar*, což je zřejmé z poznámek typu: „Úplné pojednání o této věci bude uvedeno v *Athrabeth Finrod ah Andreth*“ nebo „*Viz Athrabeth*“. Je také zřejmé, že následovalo až po strojopisu B *Zákonů a zvyků*, protože se v něm užívá slovo

hröa(r), které ve zmíněném strojopise vytěsnilo původní slovo *hrondo(r)*. Text a k němu připojený, velmi propracovaný komentář byly zabaleny do přeložených novin z ledna roku 1960 a z toho, co je na nich napsáno, je jasné, že dílo už bylo hotovo, když bylo do nich uloženo. Je samozřejmé, že leden 1960 proto ještě nemusí být *terminus ad quem*, protože noviny mohly být použity k zabalení i mnohem později; ale není to příliš pravděpodobné, a proto bych dílo datoval do roku 1959. Jediná věc, která tomu odporuje, je skutečnost, že malé množství původních poznámek bylo napsáno na útržcích listin z roku 1955. Pokud však můj otec měl nějakou zásobárnu podobného papíru, což je dost pravděpodobné, neznamená to nic jiného, než že počátek práce na *Athrabeth* spadá do toho roku nebo někdy později. Kromě toho je třeba připustit i možnost, že na něm otec pracoval po chvílích po celou tu dobu.

Následuje úvodní text strojopisu:

Nyní se Eldar dozvěděli prostřednictvím učení Edain o tom, že lidé věří, že jejich *hröar* nebyla od přirozenosti krátkověká, ale změnila se záští Melkorovou. Eldar zcela nechápali, co tím lidé myslí — zda jen mluví o tom, že i je zasáhlo všeobecné pokažení Ardy (což oni sami pokládali za příčinu slábnutí svých vlastních *hröar*), nebo o nějakém zvláštním zlu, zaměřeném proti lidem jako takovým, k němuž došlo v temných dobách, dříve než se Eldar a Edain setkali v Beleriandu, nebo o obojím zároveň. Eldar se však zdálo, že kdyby byla smrtelnost lidí způsobena nějakým zvláštním zlem, přirozenost lidí by se bývala převelmi změnila oproti původnímu Eruovu plánu. A to v nich vzbuzovalo úžas a strach, protože kdyby tomu tak skutečně bylo, musela by Melkorova moc, alespoň na počátku, být mnohem větší, než si Eldar dovedou vůbec představit. Původní lidská přirozenost by potom musela být opravdu zvláštní a nepodobná ničemu, co je obvyklé u ostatních obyvatel Ardy.

Ve starobylém učení Eldar je zaznamenána událost odrážející tuto problematiku. Kdysi dávno se totiž v Beleriandu stalo, že se k rozhovoru o těchto věcech sešel Finrod Felagund s Andreth, Moudrou ženou. Tento příběh, který Eldar nazývají *Athrabeth Finrod ah Andreth*, je zde podán v jedné z dochovaných podob.

***

Finrod, syn Finarfina, syna Finwëho, byl nejmoudřejší z Noldor ve vyhnanství, protože se více než jiní zajímal o filosofické otázky, než o vytváření věcí a rukodělnou zručnost, a navíc dychtil po tom, aby se dozvěděl vše co je možné o lidském rodu. Byl to on, kdo jako první potkal lidi v Beleriandu a sprátelil se s nimi, a Eldar ho proto často nazývali *Edennil*, „Přítel lidí“. Ze všeho nejvíce miloval lid Bëora Starého, neboť právě jej tehdy našel v lesích východního Beleriandu.

Andreth byla žena z Bëorova domu, sestra Bregora, otce Barahirova, jehož synem byl slavný Beren Jednoruký. Byla moudrá a znalá učení lidí a jejich dějin. Proto ji Eldar nazývali *Saelind*, „Moudré srdce“.

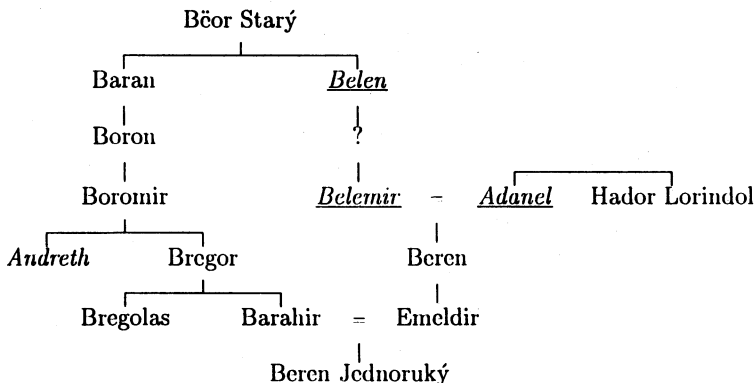
Mezi Moudrými byly i ženy a lidé si jich velice vážili, zvláště pro jejich znalost pověstí z dávných dob. Jinou moudrou ženou byla Adanel, sestra Hadora Lorindola, který byl v jeden čas Pánem lidu Marach; učení, tradice a také jazyk tohoto lidu se lišily od učení, tradic a jazyka Bëorova lidu. Adanel se provdala za příbuzného Andreth, Belemira z Bëorova rodu, který byl dědem Emeldir, Berenovy matky. V mládí pobývala Andreth dlouhou dobu v Belemirově domě, a proto od Adanel přejala mnoho z učení lidu Marach, kromě toho, co jí poskytlo učení vlastního lidu.

Ve dnech míru, dříve než Melkor prorazil obležení Angbandu, navštěvoval často Finrod Andreth, k níž jej poutalo veliké přátelství. Případalo mu totiž, že má mnohem větší schopnost podělit se s ním o své znalosti, než většina z Moudrých. Zdálo se, že na nich spočívá stín a za nimi ležela temnota, o které odmítali mluvit dokonce i mezi sebou. Vůči Eldar pociťovali bázeň a nebyli by jim odhalili své myšlenky ani své pověsti. Dokonce i lidé, kteří se počítali mezi Moudré a kterých bylo málo, své učení obvykle tajili a předávali je pouze těm, které si sami zvolili.

V této úvodní části se rukopis a strojopis liší hlavně tím, že rukopis poskytuje více informací o Adanel a genealogii Bëorova rodu:

Jinou Moudrou ženou byla Adanel, sestra Hadorova, která pocházela z odlišného domu a odlišných tradic. Provádala se za Belemira z domu Bëorova, jenž byl vnukem Belena, druhého syna Bëora Starého, a ona ve velké míře zdědila moudrost Bëorovu (Bëor sám totiž také patřil mezi Moudré). Belemir velmi miloval Andreth, svou mladou neteř (byla dcerou Boromira, jeho bratrance z druhého kolene) a ona dlouho přebývala v jeho domě, a tak pochytila také mnoho z učení lidu Marach a Hadorova rodu od Adanel.

Připojíme-li ke genealogickým odkazům v publikovaném *Silmarillionu* tyto údaje, je možno sestavit následující rodokmen (nová jména jsou kurzívou):

Většina genealogických informací v publikovaném *Silmarillionu* je samozřejmě odvozena z prací napsaných až po *Pánu Prstenů*. V *Quenta Silmarillion* [*Historie Středozeemě*, díl 5] a *Beleriandských análech* [*Historie Středozeemě*, díly 4 a 5] byl Barahir, otec Berenův, synem Bëora Starého, a lid Marach ještě vůbec neexistoval.

Rukopis se od strojopisu dále liší v úvodu, kde se tvrdí, že se Andreth „zajímala o vše, co se mohla dozvědět o Eldar“ a že Finrod byl často Eldar nazýván *Atandil* (nebo *Edennil*).

V první poznámce pod čarou na začátku hlavního textu, která se týká časového zařazení *Athrabeth*, je napsáno, že se odehrál „asi v roce 409, během Dlouhého míru (206–455)“. V roce 206 vyšel poprvé z bran Angbandu Glaurung a v roce 455 vzplála Dagor Bragollach, neboli Bitva náhlého plamene, poté co bylo prolomeno obležení Angbandu. Podle starší chronologie, zachované ještě v *Šedých análech* z roku 1951 [*Historie Středozeemě*, díl 10] se Finrod Felagund setkal s Bëorem na úpatí Modrých Hor v roce 400, zde je však datum setkání posunuto o devadesát let zpět, do roku 310 (viz autorova třetí poznámka pod čarou).

Stalo se, že onoho jara pobýval Finrod nějaký čas v domě Belemirově a zapředl řeč o lidech a jejich osudu s Andreth, Moudrou ženou. Nedlouho totiž předtím, krátce po slunovratu, zemřel Boron, Pán Bëorova lidu, a Finrod byl zarmoucen.

„Mrzí mě, Andreth, že tvůj lid tak rychle odchází. Nyní je pryč i Boron, otec tvého otce. A ačkoliv, jak říkáš, byl podle měřítek tvého lidu stárl, přece jsem ho znal jen krátkou dobu. Vždyť to není tak dávno, co jsem potkal na východě této země Bëora[§], a přece už odešel, a jeho synové a syn jeho syna také.“

„Vždyť už je to víc než sto let,“ řekla Andreth, „co jsme přešli Hory; a Bëor, Baran i Boron se dožili více než devadesáti let. Než jsme objevili tuto zemi, býval náš odchod mnohem rychlejší.“

„Takže tu jste spokojeni?“ zeptal se Finrod.

„Spokojeni? Lidské srdce není nikdy spokojeno. Každé loučení a umírání mu způsobuje zármutek. A i když se skomírání zpomalí, je to stejně jen drobné zlepšení, nepatrný ústupek Stínu.“

„Co tím myslíš?“ zeptal se Finrod.

† Bylo to kolem roku 409, během Dlouhého míru (260–455). V té době už byli Belemir a Adanel staří podle představ lidí, protože jim bylo kolem sedmdesáti. Ale Andreth byla na vrcholu svých sil a nedosáhla ještě ani padesátky (bylo jí 48). Zůstala svobodná, což se nepovažovalo za neobvyklé u Moudrých žen.

‡ Bylo mu 93 let.

§ V roce 310, asi o sto let dříve.

„Však to víš moc dobře!“ řekla Andreth. „Temnotu, která se nyní opevňuje na severu, ale kdysi...“ řekla, zarazila se a její zrak potemněl, jako by obrátila svou mysl zpět k temným rokům, dávno zapomenutým. „Ale kdysi se rozprostírala nad celou Středozemí, zatímco vy jste přebývali ve své blaženosti.“

„Neměl jsem na mysli Stín,“ řekl Finrod. „Ale co jsi prve myslela tím ústupkem, abych tak řekl? A jak s tím souvisí rychlý odchod lidí? Přece i vy jste Děti Eruovy, jak se domníváme, neboť nás o tom zpravili Velcí, kteří to vědí, a váš osud a přirozenost pochází od něho.“

„Zdá se,“ řekla Andreth, „že se vy, Vznesení elfové, v tomto ohledu příliš nelišíte od svých nižších příbuzných, které jsme ve světě potkali, ačkoliv oni nikdy nepobývali ve Světle. Vy elfové se všichni domníváte, že rychlá smrt je naší vlastní přirozeností. Že jsme křehcí a krátkověcí, kdežto vy jste silní a dlouhověcí. Možná, že opravdu jsme Děti Eruovy, jak vy ve své moudrosti tvrdíte. Alespoň vám jako děti připadáme — jako stvoření sice milovaná, ale přece jen méněcenná, na která můžete shlížet z výšin své moci a svých znalostí, s úsměvem, s lítostí nebo s kroucením hlavy.“

„Běda, vystihla jsi to docela přesně,“ řekl Finrod. „Alespoň to tvrdí většina mého lidu. Ale ne všichni a určitě ne já. Uvědom si Andreth, že když vás nazýváme Děti Eruovy, nemluvíme přitom lehkomyšlně. Neboť to jméno nikdy neužíváme žertem nebo nevědoměle. Nevyslovujeme ho sice s plnou znalostí věci, ale v souladu s přirozenou elfí moudrostí. A můžeme proto tvrdit, že jste naši příbuzní, v příbuzenském vztahu mnohem bližším (jak podle *hrōa*, tak podle *fēa*), než je ten, který spojuje všechny ostatní tvory na Ardě a nás s nimi.“

I ostatní tvory na Ardě milujeme, tak, jak si zaslouží podle svého druhu: šelmy a ptáky, kteří jsou našimi přáteli, stromy a dokonce i krásné květiny, které pomíjí mnohem rychleji než lidé. Litujeme jejich odchodu, ale věříme, že je to součástí jejich přirozenosti, stejně jako jejich tvary a barvy.

Ale vás, kteří jste našimi nejbližšími příbuznými, želíme mnohem více. Uvážíme-li totiž krátkost života v celé Středozemi, jak máme věřit, že vaše krátkověkost není součástí vaší přirozenosti? Cožpak tomu lidé také nevěří? A přece podle hořkosti v tvém hlase usuzuji, že se dle tvého názoru mýlím.“

„Mýlíš se a stejně tak každý, kdo smýšlí podobně,“ řekla Andreth. „A toto pomýlení působí Stín. Ale vraťme se radši k lidem. Jedni říkají to a druzí ono; ale většinou o tom nepřemýšlejí a pokládají za jisté, že co se děje během kratičkého okamžiku jejich života ve světě, dělo se vždy a nadále to tak i zůstane, ať už se jim to líbí nebo ne. Ale jsou i takoví, kteří smýšlejí jinak. Lidé je nazývají Moudří, ale málo o ně dbají. Nemluví totiž s jistotou a jednoznačně, protože jim chybí takové znalosti, jakými se vy pyšnííte. Mají pouze znalosti, které jim poskytuje jejich „moudrost“,“

a z ní musí být pravda, může-li být vůbec nalezena, vydělena. A tak při každém prosevání zůstane trochu plev mezi zrnem a nepochybně bude i trochu zrna vymeteno pryč spolu s plevami.

A přece v mém lidu mezi moudrými z generace na generaci zaznívá hlas skrze všechnu temnotu, že lidé nyní nejsou tím, čím byli a ani jejich přirozenost nebyla taková od počátku. A ještě jasněji to říkají Moudří z lidu Marach, kteří uchovali v paměti jméno Toho, kterého vy nazýváte Eru, ačkoliv v mém lidu byl již skoro zapomenut. Tak mě to učila Adanel. Říkají, že lidé *nejsou* od přírody krátkověcí, ale stali se takovými záští Pána Temnot, kterého nejmenují.“

„To ti snadno uvěřím,“ řekl Finrod, „že vaše těla v jistém smyslu trpí Melkorovou záští. Žijete přece v Pokažené Ardě stejně jako my a všechny součásti Ardy jím byly zamořeny dříve, než jsme se my nebo vy vydali na cestu a odvěkli odtamtud svá *hröar* s veškerým příslušenstvím. Všechny, vyjma snad Amanu do doby, než tam přišel.¹ Abys věděla, s Quendi je stejné. Jejich síla i postava se zmenšila. Nejen ti, kdo žijí ve Středozemi, ale dokonce i ti, kdo se do ní vrátili, cítí, že změny v jejich tělech se urychlily. A to soudím věští, že zeslábnou a nevytrvají v síle, se kterou byli stvořeni, ač to možná nebude patrné ještě po mnoho dlouhých let.

A tak podobně jako u lidí jsou jejich *hröar* slabší, než by měla být. Proto se jim zde na Západě, kam jeho moc původně zasahovala jen vzácně, daří mnohem lépe, jak říkáš.“

„Ne, ne. Nerozumíš mi. Stále myslíš jen na jedinou věc, můj pane. Ale elfové jsou elfové a lidé jsou lidé, a ačkoliv mají společného nepřítele, který jim oběma škodí, přece mezi námi stále zůstává odvěká propast mezi pány a poddanými, mezi vůdci vznešenými a vytrvalými a mezi následovníky nízkého původu a pomíjícími.

Ten hlas, který promlouvá k Moudrým, proniká skrz temnotu a pochází zpoza ní. Ne, pane, Moudří mezi lidmi říkají: Nebyli jsme stvořeni pro smrt, ani zrozeni, abychom umírali. Smrt na nás byla seslána. A věz, že strach z ní nás stále pronásleduje, a my před ním prcháme jako jelen před lovcem. Ale co se mě týče, myslím si, že nemůžeme uprchnout uvnitř hranic tohoto světa, ne, dokonce ani kdybychom mohli dojít až ke Světlu za Mořem, do Amanu, o kterém tak často vyprávíte. S touto nadějí jsme povstali a putovali po mnoho generací, ale naše naděje byla lichá. To říkají Moudří, ale přesto se tím naše putování nezastaví, neboť, jak jsem řekla, lidé o ně málo dbají. A hle: přehli jsme před Stínem na nejzazší břehy Středozemě, abychom nakonec zjistili, že je Stín přímo před námi.“

Finrod se odmlčel, ale po chvíli řekl: „Tvá slova jsou podivná a děsí mě. A mluvíš s hořkostí jako člověk, jehož hrdost byla uražena a snaží se proto zranit toho, s kým mluví. Jestliže toto říkají všichni Moudří mezi lidmi, pak opravdu věřím, že jste utrpěli velikou ránu. Ale můj lidu vám ji nezpůsobil, Andreth, ani žádný jiný Quendi. Jestliže jsme takoví, jací

jsme, a vy jste takoví, jakými se nám jevíte, není to způsobeno žádným naším činem ani naší touhou a váš smutek nás netěší a ani nesytí naši pýchu. Jen jediný by mohl říct něco jiného: Nepřítel, kterého nejmenujete.

Vyvaruj se plev mezi svým zrnem, Andreth. Zrádné mohou být lži Nepřítele, které podporující závist živí nenávisť. Ne každý hlas, který promlouvá zpoza temnoty, oznamuje pravdu těm, kdo jsou ochotni naslouchat jeho podivným sdělením.

Ale kdo vás tak zranil? Kdo na vás seslal smrt? Melkor, to je jasné, z toho, co jsi sama řekla, nebo jakkoli ho nazýváš v tajnosti. Protože mluvíš o Smrti a o jeho Stínu, jako by to bylo totéž, a jako by uprchnout před Stínem bylo totéž jako uprchnout před Smrtí.

Ale to jsou dvě různé věci, Andreth. Myslím si to proto, že se smrt dotýká všeho v tomto světě, který nestvořil on, ale někdo Jiný. Ne, *smrt* je jméno, které dáváme něčemu, co on pokazil, a proto nám připadá zlé; ale nezkažené by znělo dobře.“⁴

„Co vy víte o smrti! Nebojíte se jí, protože ji neznáte,“ řekla Andreth.

„Už jsme se s ní setkali a bojíme se jí,“ odpověděl Finrod. „I my můžeme zemřít, Andreth, a umíráme. Otec mého otce byl krutě zabit a mnozí ho následovali, vyhnanci noci, na nemilosrdných ledových pláních, na nenasytném moři. A i ve Středozemi umíráme, ohněm a kouřem, jedy a ostrými čepeli v bitvách. Fëanor zemřel a Fingolfin byl rozdrčen Morgothovými nohama.“⁶

A proč jsme to všechno dělali? Abychom porazili Stín, a pokud to není možné, abychom ho aspoň zadrželi, aby se nerozšířil po celé Středozemi; abychom ochránili Děti Eruovy, Andreth, všechny Děti a nejen hrdé Eldar.“

„Slyšela jsem,“ řekla Andreth, „že jste bojovali hlavně proto, abyste získali zpět poklad, který vám Nepřítel uloupil. Ale možná, že Finarfinův dům není zajedno s Fëanorovými syny. Nicméně přes všechnu vaši odvahu opakují: Co vy víte o smrti? Může pro vás znamenat bolest, hořkost a ztrátu — ale jenom dočasně, jako malý odklad blahobytu, pokud je pravda, co jsem slyšela. Víte totiž, že ačkoli umíráte, neopouštíte svět, a že se můžete zase vrátit k životu.“

U nás je to jiné. Když umíráme, tak skutečně umíráme, a odcházíme, abychom se už nikdy nevrátili. Smrt je pro nás nejzazší konec a nenapravitelná ztráta. Hnuší se mi to a kromě toho je nespravedlivé, že se to děje právě nám.“

„Ten rozdíl chápu,“ řekl Finrod. „Chceš říci, že jsou dvě různé smrti — jedna znamená škodu a ztrátu, ale ne úplný konec, kdežto druhá je konec bez náhrady a Quendi jsou stíženi jen tou první?“

„Ano, ale je tu ještě jeden rozdíl,“ řekla Andreth. „Ta první je úder, který dopadá pouhou náhodou a kterému se můžeš vyhnout, jsi-li odvážný

a silný nebo máš-li štěstí. Ta druhá je smrt nevyhnutelná, smrt jako lovec, jemuž v posledku nelze uniknout. Ať jsi člověk silný nebo rychlý nebo odvážný, moudrý nebo hlupák, zlý nebo ve všech skutcích svých dnů spravedlivý a milosrdný, svět milující nebo ho přijímající s odporem, musíš zemřít a opustit ho -- a stát se zdechlinou, kterou lidé rádi zakopou nebo spálí.“

„A když jsou lidé takto pronásledováni, cožpak nemají naději?“ řekl Finrod.

„Nemají znalosti ani jistotu, jen strach nebo sny v temnotě,“ odpověděla Andreth. „Ale naději? Naděje je něco jiného, o čem dokonce i Moudří mluví jen zřídka.“ Pak její hlas změkl. „A přece si pane Finrode z Domu Finarfinova, z rodu vznešených a mocných elfů, o té naději brzy spolu promluvíme.“

„Brzy možná,“ řekl Finrod, „dosud však přebýváme ve stínu strachu. Každopádně si uvědomuji, že největší rozdíl mezi elfy a lidmi tkví v tom, jak rychle jejich konec přichází. Pouze v tom. Neboť domníváš-li se, že pro Quendi není smrt nevyhnutelná, mylíš se.“

Nyní nikdo z nás neví, ač to možná vědí Valar, jaká je budoucnost Ardy a jak dlouho má ještě trvat. Ale nebude trvat věčně. Eru ji stvořil, ale on sám v ní není. A pouze on jediný je neomezený. Arda, ba i samotné Eä, musí proto mít hranice. Vidíš nás, Quendi, jen na počátku našeho bytí a náš konec je ještě daleko. Stejně připadá smrt mladému člověku na vrcholu sil, až na to, že ač nás ještě čeká mnoho let života, mnoho je jich už za námi. Ale konec se blíží. To všichni víme. A pak budeme muset zemřít. Zdá se, že nakonec budeme muset zahynout, protože patříme k Ardě, jak naše *hröa*, tak *fëa*.⁷ A co potom? Odejeme, abychom se už nikdy nevrátili, jak říkáš, nejzazší konec a nenapravitelná ztráta.

Náš lovec je pomalý, ale nikdy neztratí stopu. V den, kdy zaduje na roh,⁸ naše jistota pomine a my nevíme, co bude potom. A nikdo k nám o naději nepromlouvá.“

„To jsem nevěděla,“ řekla Andreth, „a kromě toho...“

„A kromě toho ten náš je aspoň pomalý, chtěla jsi říct?“ řekl Finrod. „Máš pravdu. Ale v žádném případě se nezdá, že by osud, který předem tušíme, ale jehož naplnění je odloženo byl snazším břemenem, než osud, jenž se naplní brzy. Ale pokud jsem dostatečně porozuměl tvým slovům, nevěříš, že byl tento rozdíl vytvořen už na začátku. Nebyli jste od počátku stvořeni pro rychlou smrt.“

O vaší víře by se jistě dalo říci ještě mnohem víc, ať už je pravdivá nebo ne. Ale nejdříve se chci zeptat: jak k tomu podle tebe došlo? Usoudil jsem, že to způsobila Melkorova zášť a tys to nepopřela. Ale teď vidím, žeš nemluvila o úpadku, který postihl celou Pokaženou Ardu, ale o nějakém zvláštním úderu, zaměřeném proti tvému lidu, proti lidem jako takovým?“

„Ano, opravdu,“ řekla Andreth.

„V tom případě je to něco strašného,“ řekl Finrod. „Známe Melkora, Morgotha, a víme, že je velmi mocný. Ano, viděl jsem ho a slyšel jsem jeho hlas, a stál jsem oslepen temnotou, která je v srdci jeho stínu, o níž ty, Andreth, nevíš nic kromě toho, co si pamatuje a vypráví tvůj lid. Ale nikdy, dokonce ani v té temnotě jsme nevěřili, že by mohl zničit Děti Eruovy. Jednoho může oklamat a druhého zase podplatit, ale změnit osud celého rodu Děti, uloupit jim jejich dědictví, to nedokáže. A jestliže snad přece jen může něco takového učinit vzdor Eruovi, pak je mnohem větší a strašnější, než jsme si mysleli. Pak je veškerá odvaha Noldor troufalost a šilenství — ne, Valinor a Hory Pelóri jsou postaveny na písku.“

„Vidíš?“ řekla Andreth. „Neřekla jsem snad, že neznáš smrt? Hle, jen musíte čelit pouhé myšlence na ni, v takové podobě, jak my ji poznáváme v myšlenkách i činech v průběhu našeho života, najednou upadáte do beznaděje. My víme, jestliže vy to nevíte, že Bezejmenný je Pánem Světa a vaše odvaha, jakož i naše, je šilenství, nebo je alespoň marná.“

„Pozor!“ řekl Finrod. „Pozor, abys nemluvila o tom, o čem nelze mluvit, úmyslně nebo z nevědomosti, a nepletla si Erua s Nepřítelem, který by z toho měl radost. On není Pánem tohoto světa, nýbrž Jediný, který ho stvořil a jehož zástupcem je Manwë, Starší Král Ardy, jehož On pověřil.“

Ne, Andreth, mysl se ti zatemňuje a skutečnosti se ti matou. Je možné se klanět, a přece pohrdat, prchat, a přece neuniknout, milovat tělo, a přece jim opovrhovat jako odpornou mršinou; tyto věci opravdu mohou pocházet od Morgotha. Ale odsoudit nesmrtelné ke smrtelnosti, předávané z otce na syna, a přece jim ponechat vzpomínku na uloupené dědictví a touhu po tom, co je ztraceno: mohl by to snad Morgoth udělat? Ne, říkám ti. A proto, je-li tvůj příběh pravdivý, pak je všechno na Ardě marné, od vrcholku Oiolossë až po nejzazší propast. Proto tvému příběhu nevěřím. Nikdo kromě Jednoho nemůže něco takového udělat.

Proto se ptám, Andreth, co jste dělali vy lidé kdysi dávno v temných dobách? Čím jste si Erua rozzlobili? Jinak jsou totiž všechny vaše příběhy jen temné sny zrozené Temnou myslí. Řekneš mi, co víš, nebo co jsi slyšela?“

„Neřeknu,“ odvětila Andreth. „Nemáme ve zvyku vyprávět je jiným národům. Skutečně však jsou Moudří nejistí a mluví protichůdně. Ať už se totiž před dávnou dobou stalo cokoli, uprchli jsme před tím a pokusili se na to zapomenout. A tak dlouho jsme se o to snažili, že si nyní již nic nepamatujeme z doby, kdy jsme ještě nebyli takoví, jací jsme dnes, kromě legend, pocházejících ze dnů, kdy smrt přicházela pomaleji a náš vyměřený čas byl mnohem delší, ale přesto už byla smrt.“

„Vy si to nepamatujete?“ řekl Finrod. „Cožpak nemáte pověsti o časech, kdy ještě nebyla smrt, i kdybyste je třeba cizincům nevyprávěli?“

„Snad,“ řekla Andreth. „A pokud se nevyprávějí mezi mým lidem, pak v lidu Adanel určitě.“ Ztichla a zírala do ohně.

„A myslíš si, že to kromě vás nikdo neví?“ zeptal se Finrod nakonec. „Nevědí to třeba Valar?“

Andreth vzhlédla a její zrak potemněl. „Valar?“ řekla. „Jak to mám vědět, nebo kdokoli z lidí? Vaši Valar nás nepoctili ani svou péčí, ani svými radami. A žádné pozvání nám neposlali.“

„Co ty o nich víš?“ řekl Finrod. „Já je viděl a pobýval jsem mezi nimi a stál ve Světle spolu s Manwëm a Vardou. Nemluv tak o nich a vůbec o ničem, co tě převyšuje. Taková slova vyšla poprvé z Úst Lháře.“

Nikdy ti, Andreth, nepřišlo na mysl, že jste se kdysi dávno vymanili z jejich péče a z dosahu jejich pomoci? Nebo dokonce že jste vy, Děti Lidí, nebyly takovými tvory, které by oni mohli řídit? Byli jste totiž pro ně příliš velcí. Ano, právě to chci říct a vůbec nechci lichotit vaší pýše: příliš velcí. Byli jste svými vlastními pány na Ardě a zodpovídali se pouze Jednomu. Dávej proto pozor na to, co říkáš! Nebudete-li mluvit s ostatními o svém zranění, ani o tom, jak jste k němu přišli, skryjte ho, abyste jako nezkušení vyděrači nepřečeňovali bolest nebo z pýchy nepodceňovali vinu.

Ale přejděme nyní k jiným věcem, když už mi víc nechceš říct. Přemýšlím o vašem původním postavení před zraněním. Neboť to, co říkáš, je i pro mne udivující a stěží pochopitelné. Říkáš: nebyli jsme stvořeni pro smrt, ani zrozeni, abychom umírali. Co tím míníš: že jste byli tím, čím jsme my teď, nebo něčím jiným?“

„Naše učení váš případ neřeší,“ řekla Andreth, „neboť nevíme nic o Eldar. Přemýšleli jsme pouze o smrtelnosti a nesmrtelnosti. O životě v délce trvání světa, ale ne delším, jsme neslyšeli. Opravdu až doposud mě to vůbec nepřišlo na mysl.“

„Abych řekl pravdu,“ řekl Finrod, „myslel jsem si, že vaše přesvědčení, že ani vy jste nebyli stvořeni smrtelnými, není nic víc než pyšný sen, syčený závistí a touhou vyrovnat se Quendi a předčít je. Ale ty říkáš, že to tak není. Ale vždyť už dávno, dříve, než jste přišli do této země, jste se museli setkat s jinými rody Quendi a s některými jste se i spřátelili. Cožpak jste už tehdy nebyli smrtelní? Nebo jste s nimi o životě a smrti nikdy nemluvili? I přesto, že by stejně brzo objevili vaši smrtelnost a o nedlouho později byste i vy pochopili, že oni neumírají?“

„Opakuji, že ne,“ odpověděla Andreth. „Možná jsme byli smrtelní, už když jsme poprvé elfy potkali, daleko odtud, a možná nebyli. Naše moudrost o tom nic nepraví, nebo aspoň žádná z těch, kterým jsem se učila. Ale už tehdy jsme měli svou moudrost a nepotřebovali jsme žádnou elfskou. My víme, že na počátku jsme byli zrozeni, abychom už nikdy nezemřeli. A myslíme tím, můj pane: *zrození pro věčnost, nezastíněnou hrozbou konce.*“

„A uvědomili si Moudří z vašeho lidu, jak podivná je podstata, kterou přisuzují Atani?“ zeptal se Finrod.

„Je opravdu tak podivná?“ řekla Andreth. „Mnozí Moudří se dokonce domnívají, že ve své pravé podstatě nemůže zemřít nic, co jednou žije.“

„Eldar by řekli, že se v této věci musí mýlit,“ řekl Finrod. „Vaše tvrzení se nám zdá podivné a opravdu těžko přijatelné, a to hned ze dvou důvodů. Tvrdíš, zamyslíš-li se nad svými vlastními slovy, že jste měli nepomíjející těla, neomezená hranicemi Ardy, a přece odvozena z její podstaty a jí živena. Navíc tvrdíš, ač si to možná ani neuvědomuješ, že jste měli *hröar* a *fëar*, která nebyla už od počátku v souladu. Vždyť soulad mezi *hröa* a *fëa*, jak my věříme, je podstatou nepokažené přirozenosti vlastní všemu Stvoření: *Mirroanwi*, tak nazýváme Děti Eruovy.“

„První námitku přijímám,“ řekla Andreth, „a pro ni našli naši Moudří vlastní odpověď. Tu druhou, jak asi tušíš, nepřijímám.“

„Nepřijímáš?“ řekl Finrod. „Pak nevidíš sama sebe v jasném světle. Ale stává se často, že přátelé a příbuzní vidí určitou věc zřetelně, ač jejich přáteli samému je skryta.“

Nyní jsme my, Eldar, vaši příbuzní a také vaši přátelé, věříš-li tomu, a měli jsme možnost vás sledovat během tří lidských generací s láskou, účastí a zájmem. Jsme tedy přesvědčeni o tom, a nepochybujeme, neboť jinak by byla všechna naše moudrost marná, že *fëar* lidí, ačkoliv jsou opravdu velmi blízké *fëar* Quendi, přece jen nejsou stejné. Ať už nám to připadá jakkoli podivné, vidíme jasně, že *fëar* lidí nejsou omezeny Ardou, tak jako naše, a Arda dokonce není ani jejich domovem.

Můžeš to popřít? Ani my, Eldar, nemůžeme popřít, že milujete Ardu a vše, co je na ní do té míry, jak dalece jste schopni vzdorovat Stínu, snad dokonce i více než my. A přece jinak. Oba naše rody přijímají Ardu jinak a oceňují její krásu jiným způsobem a v jiném množství. Jak jen bych to vysvětlil... Připadá mi to jako rozdíl mezi někým, kdo navštíví cizí zemi a pobude v ní nějaký čas, ale nemusel by, a mezi tím, kdo žil v oné zemi odevždy, a také musel. Pro toho prvního jsou všechny věci, které vidí, nové a zajímavé, a proto hodné lásky. Pro toho druhého jsou všechny věci blízké, jediné věci, které mu patří, a proto jsou mu drahé.“

„Chceš říct, že lidé jsou zde jenom hosté,“ řekla Andreth.

„Sama jsi vyslovila jméno,“ řekl Finrod, „které jsme vám dali.“

„S přezíravostí, jako vždy,“ řekla Andreth. „Ale i kdybychom byli pouhými hosty v zemi, kde všechno patří jen a jen vám, jak tvrdíš, můj pane, řekni, jakou jinou zemi, jaké jiné věci známe?“

„Ne, řekni mi to ty!“ řekl Finrod. „Nevíte-li to totiž ani vy, jak bychom to mohli vědět my? Víš, co říkají Eldar o lidech? Že se nezajímají o žádnou věc pro ni samotnou, a že pokud ji zkoumají, tak jenom proto, aby

odhalili něco jiného. A pokud ji milují, tak pouze proto, aspoň tak to vypadá, že jim připomíná nějakou jinou, pro ně dražší. Tak s čím všechno porovnáváte? Co jsou ty jiné věci?

My všichni, elfové i lidé, jsme v Ardě a z Ardy. A všechno, co lidé znají, pochází z Ardy, nebo se to tak aspoň může jevit. Odkud tedy přicházejí vzpomínky, které máte v sobě, dokonce ještě dříve, než se začnete učit?

Nepochází z jiných končin Ardy, z nichž jste přišli. I my jsme přišli zdaleka. Ale i kdybychom se spolu vrátili až do vašich starobylých domovů daleko na východě, stejně bych tamní kraje považoval za součást svého domova, kdežto ve vašich očích bych našel stejný údiv a okouzlení, jaké vídám v očích lidí z Beleriandu, kteří se zde narodili.“

„To jsou divná slova, Finrode,“ řekla Andreth, „která jsem dosud neslyšela. Vždyť mé srdce náhle poskočilo, jakoby zaslechlo skrytou pravdu, ačkoliv jí neporozumělo. Ale prchavá je vzpomínka a zmizí dříve, než může být uchopena. A tak zůstáváme slepí, ale ti z nás, kteří poznali Eldar a snad si je i zamilovali, na oplátku říknou: v očích elfů není žádná únava. A zjišťujeme, že elfové nechápou rčení, které se užívá mezi lidmi: *Čím častěji na věc pohlédneš, tím hůře ji uvidíš*. A diví se velmi, že v lidských jazycích může totéž slovo znamenat zároveň „dávno poznáný“ a „zastaralý“.“

Mysleli jsme si, že je to proto, že jsou elfové dlouhověcí a jejich síla se nezmenšuje. „Velké děti“ vás, můj pane, my, hosté, občas nazýváme. A přece — a přece, jestliže si nic na Ardě pro nás nadlouho nezachová svou chuť a všechny krásné věci zešednou, co pak? Cožpak ten stav není důsledkem Stínu v našich srdcích? Ale ty říkáš, že tomu tak není, ale že to byla vždy naše přirozenost, dokonce i před zraněním?“

„Ano, to říkám,“ odpověděl Finrod. „Stín možná otupil váš neklid a způsobil rychlejší únavu, která se brzy změnila v opovržení, ale neklid byl ve vás vždy, o tom jsem přesvědčen. A v tom případě by sis už konečně měla připustit onen nesoulad, o kterém jsem mluvil, pokud i vy máte Moudrost podobnou naší, která učí, že *Mirroanwi* je tvořena jednotou těla a ducha, *hröa* a *fëa*, nebo jak obrazně říkáme, Příbytku a Obyvatele.“

Neboť co jiného je smrt, pro niž truchlíte, než rozdělení těchto dvou součástí? A co jiného je nesmrtelnost, kterou jste ztratili, než stav, kdy tyto součásti setrvávají v jednotě navždy?

Ale pomysli na to, může-li nastat jednota u lidí: Obyvatel nemá na Ardě domov a je zde pouhý host, kdežto Příbytek je zbudován z materiálu Ardy a musí v ní proto, jak předpokládám, zůstat.

Vždyť nelze očekávat, že by Příbytek přetrval život Ardy, jejíž je součástí. Mnohem radši bych věřil, že *fëa* v určitý čas ze své vlastní podstaty a podle své vůle opustí místo svého zdejšího pobytu, dokonce i kdyby byl

pobyt delší, než je v současné době dovoleno. Pak už by ti slovo smrt znělo jinak: jako vysvobození nebo návrat; ne jako návrat domů! Ale tomu, zdá se, nevěříš, že?“

„Ne, tomu nevěřím,“ řekla Andreth. „Znamenalo by to totiž pohrdání tělem a takovou myšlenku, stvořenou Temnotou, odmítám jako nepřirozenou pro jakékoli stvoření, jehož podstatou v nepoškozené podobě je jednota vzájemné lásky. Ale tělo není hospoda, která vřele na noc přivítá cestovatele a hostí ho, dokud on nevyrazí na cestu, aby pak opět přijala jiného. Je to příbytek vytvořený právě jen pro jediného obyvatele, a ve skutečnosti nejen příbytek, ale i oděv. A nejsem si jistá, zda můžeme v tomto případě mluvit pouze o oděvu šitém na míru pro toho, kdo jej nosí, nebo též o nositeli, stvořeném na míru oděvu.“

Proto tvrdím, že není správné si myslet, že rozdělení oněch dvou součástí může být v souladu s pravou podstatou lidí. Kdyby totiž bylo „přirozené“, aby bylo tělo opuštěno a zemřelo, ale *fëa* by žila dál, pak by v člověku opravdu byl nesoulad a jeho součásti by nežily v jednotě lásky. Jeho tělo by pro něj byla v lepším případě překážka, nebo ještě spíš okovy. Byl by to trest, ne dar. Je zde sice někdo, kdo trestá a ková okovy; a kdyby byla naše přirozenost taková už od počátku, pocházela by od něho — ale o tom nemůže být ani řeč, jak už jsi řekl.

Běda! Venku v temnotách to lidé opravdu tvrdí, ale víš dobře, že ne Atani, ne v této době. Domnívám se, že v tomto ohledu jsme stejní jako vy, že jsme skutečně vtělení, a že nežijeme ve své pravé podstatě a plnosti, pokud nežijeme v jednotě lásky a míru mezi Příbytkem a Obyvatelem. Pročež smrt, která je rozděluje, je pohroma pro oba.“

„Stále více mě udivuješ, Andreth,“ řekl Finrod. „Jsou-li totiž tvá tvrzení pravdivá, pak je *fëa*, ač pouhý poutník, neoddělitelně spojena s *hröa* uvnitř hranic Ardy a jejich rozdělení je bolestná rána. A přece každá z obou součástí musí naplnit svou pravou podstatu bez utiskování druhé. Pak z toho tedy nutně vyplývá, že když *fëa* odchází, musí s sebou vzít i *hröa*. A co to znamená jiného, než že má *fëa* moc pozdvihnout *hröa* jako svého věčného manžela a společníka do věčného trvání za hranicemi Eä a za hranicemi času? Tak by mohlo být na Ardě, nebo aspoň v její části, napraveno nejen to, co Melkor pokazil, ale dokonce by Arda mohla být vysvobozena z hranic, které jí byly vymezeny v Eruově vizi, o níž mluví Valar.“

Proto říkám, že pokud je můj úsudek správný, pak Eru učinil lidi na počátku opravdu mocné a strašná byla změna jejich stavu během všech neštěstí.

Je to snad ona vize neporušené Ardy, takové, jak byla stvořena, vize, ve které jsou všichni tvorové, ba i samotná země spolu s mořem učiněny věčné a nezničitelné, věčně krásné a nové, se kterou *fëar* lidí srovnávají to, co zde vidí? Nebo existuje ještě nějaký jiný svět, jehož jsou všechny

věci, které zde vidíme, všechny věci, které elfové nebo lidé znají, pouhým znamením nebo připomínkou?“

„To, zdá se, skrývá Eru ve své mysli,“ řekla Andreth. „Jak máme nalézt odpovědi na takové otázky, zde, v mlhách Pokažené Ardy? Bylo by to jinak, kdybychom se nebyli změnili. Ale protože jsme to, co jsme, o samotné Ardě i o ostatních věcech, které se v ní nalézají, přemýšlejí málo dokonce i Moudří z našeho lidu. Přemýšlíme hlavně o sobě, jak mohla naše *hröar* a *fëar* přebývat spolu ve věčné lásce, nebo o neproniknutelné temnotě, která nás nyní očekává.“

„Takže nejen Vznesení elfové opomíjejí své příbuzné!“ zvolal Finrod. „Překvapuje mě to, a stejně jako předtím, když jsme mluvili o vašem neklidu, poskočilo nyní radostí i mé srdce, jako by zaslechlo dobré zprávy.“

Předpokládám, že toto byl tedy úděl lidí, ne následovníků, ale dědiců, skrze něž dojde všechno naplnění, těch, kteří uzdraví porušení Ardy, jak bylo určeno dávno před přijetím dědictví. A učiní ještě mnohem více jako vyslanci vzneseného Erua — rozvinou Hudbu a překonají Vizi Světa!¹¹

Proto Arda Uzdravená nebude Arda Neporušená, ale něco zcela jiného, většího, a přece to samé.¹² Mluvil jsem s Valar, kteří byli přítomni zrození Hudby, dříve, než svět začal. Ale nyní bych rád věděl, zda opravdu slyšeli konec Hudby. Nebylo snad něco skryto v posledních akordech, jimž dal Eru zaznít, něco, co nepochytili, protože byli Hudbou zahlceni?¹³

A dokonce je možné, že Eru, jenž je věčně svobodný, stvořil Hudbu a zjevil Vizi pouze po určitý okamžik. A co je za oním okamžikem, nevidíme, dokud nás tam nezavedou naše vlastní cesty, a netuší to ani Valar, ani Eldar, ani lidé.

Tak může každý vypravěč skrýt vrcholný okamžik svého vyprávění, dokud nepřijde jeho čas. Ti z nás, kteří naslouchali s otevřeným srdcem a myslí, ho mohou do jisté míry uhodnout, ale tak si to vypravěč přeje. Ani Moudří nejsou ochuzeni o překvapení a požitek, které nabízí jeho umění, abychom se tak mohli všichni podílet na autorství. Ale nebylo by tomu tak, kdybychom se všechno dozvěděli už v předmluvě, dříve, než do děje vstoupíme.“

„A co je tedy podle tebe ten vrcholný okamžik, který si Eru uschoval?“ zeptala se Andreth.

„Ó, moudrá paní!“ usmál se Finrod. „Já jsem jenom Elda a opět jsem myslel jen na svůj lid. Ba ne, na všechny Děti Eruovy. Myslel jsem na to, že bychom mohli být s pomocí Druhorozených osvobozeni od smrti. Neboť vždy, když jsme mluvili o smrti jako o dělení jednoty, ve svém srdci jsem myslel na docela jinou smrt, která není nic jiného, než společný konec obou dvou. Neboť to je to, co leží před námi, mnohem dál, než náš rozum dohlédne. Je to dovršení a konec Ardy a spolu s ní také konec nás, Děti Ardy. Konec, kdy se všichni elfové, kteří žili tak dlouho, stanou minulostí.“

A pak jsem náhle spatřil obraz Ardy Obnovené. A v ní mohli Eldar, dovršení, ale neukončení, přebývat ve věčné přítomnosti.¹⁵ A snad se tam i procházeli s Děti lidí, svými osvoboditeli, a zpívali jim písně, které dokonce i v Blažené zemi mohly rozezvučet zelená údolí a věčné vrcholky hor rozeznít jako harfy.“

Na to se Andreth zamračila a zeptala se: „A co byste nám řekli, kdybyste zrovna nezpívali?“

Finrod se zasmál: „To se můžu pouze dohadovat,“ řekl. „Ale proč si, moudrá paní, myslím, že vám budeme vyprávět příběhy z minulých dob, o Ardě, která Byla, o nebezpečích a velkých činech a o vytvoření silmarilů? Jak pak budeme pyšní! A vy, vy budete v onen čas doma, hledíce na všechny věci s dychtivostí, jako na své vlastní. To vy budete skutečnými pány. „Oči elfů stále myslí na něco jiného,“ budete říkat. A tehdy už budete vědět, co nám to připomíná: ten den, kdy jsme se poprvé setkali a naše ruce se dotkly v temnotách. Za koncem světa se už nebudeme měnit. A budeme si pamatovat své velké nadání, které budeme vidět stále jasněji, jak budou věky Ardy ubíhat. Bude to těžké břemeno, obávám se, ale ve dnech, o kterých mluvíme, to bude velké požehnání.“ A pak se odmlčel, neboť viděl, že Andreth tiše pláče.

„Běda, pane!“ řekla. „Ale co máme dělat nyní? Neboť mluvíme o těch věcech, jako by už nastaly nebo by měly nastat brzy. Ale lidé upadli a ztratili svou moc. Už nehledáme Ardu Obnovenou: před námi leží temnota, do níž marně upíráme zrak. I kdyby snad bývaly měly být naším přispěním vaše věčné příbytky připraveny, nyní už zbudovány nebudou.“

„Cožpak nemáte žádnou naději?“ zeptal se Finrod.

„Co je to naděje?“ řekla. „Očekávání dobra, které je sice nejisté, má však určitý základ v tom, co je známo? Pak tedy žádnou nemáme.“

„Ano, to je jedna z věcí, kterou lidé nazývají naděje,“ řekl Finrod. „*Amdir* ji nazýváme my, „nadějně vyhlídky“. Ale je tu ještě jedna naděje, hlubší podstaty. Nazýváme ji *Estel*, což je „důvěra“. Protivenství světa ji neotřesou, protože nepochází z naší zkušenosti, ale z naší podstaty a prvotního bytí. Jestliže jsme skutečně *Eruhin*, Děti Jednoho, pak on jistě nestrpí, aby byl o své vlastnictví připraven, ať už Nepřítelem, nebo námi samotnými. Toto je jeden ze základů *Estelu*, kterého se držíme, když předjímáme Konec: věříme, že výsledek jeho stvoření musí sloužit k radosti Jeho Děti. Říkáš, že *Amdir* nemáte, cožpak aspoň *Estel* v sobě nenalézáte?“

„Snad,“ řekla. „Ale ne! Cožpak jsi ještě nepochopil, že i to je součástí našeho zranění, že je naše *Estel* klamná a že jsou její základy otřeseny? Jsme vůbec ještě Děti Jednoho? Nejsme nakonec vyvrženi? A nebyli jsme takoví vždy? Není snad Bezejmenný Pánem Světa?“

„To neříkej ani jako otázku!!!“ vykřikl Finrod.

„Něco takového je těžké neříkat,“ řekla Andreth, „jestliže pochopíš beznadějnou situaci, ve které se nalézáme. Nebo ve které se nalézá většina lidí. My Atani, jak nás nazýváte, nebo Hledači, jak říkáte, ti, kdo opustili země beznaděje a lid temnoty a putovali k západu v marné naději, my věříme, že uzdravení může ještě být nalezeno, nebo že je stále ještě nějaká cesta k úniku. Ale je to opravdu *Estel*? Není to spíš nerozumná *Amdir*, pouhý útěk ve snách před tím, co v bdělém stavu stejně víme: že není úniku před temnotou a před smrtí?“

„*Pouhý útěk ve snách*, říkáš?“ zeptal se Finrod. „Ve snech se zjevuje mnoho tužeb. A touha může být poslední jiskřička *Estelu*. Ale ty nemáš na mysli *sen*, Andreth. Pleteš si *snění* a *bdění s nadějí* a *vírou*, a tak se v prvním utvrzuješ a druhé zpochybňuješ. Cožpak spí ti, kdo mluví o útěku a uzdravení?“

„Ať už spí nebo bdí, neříkají nic jasně,“ odpověděla Andreth. „Kdy a jak má uzdravení přijít? Jaký způsob bytí očekává ty, kteří spatří onen čas? A co bude s námi, kteří jsme již dříve bez uzdravení odešli do temnoty? Odpovědi na takové otázky tuší snad jen ti, kteří doufají v Dávnou Naději.“

„*Doufají v Dávnou Naději*?“ zeptal se udiveně Finrod. „O kom to mluvíš?“

„Je jich jen pár,“ řekla, „ale jejich počet vzrostl od té doby, co jsme přišli do této země a oni zjistili, že je možné Bezejmennému, jak se domnívají, vzdorovat. Ale to nic neřeší. I kdybychom ho snad mohli porazit, neodčiní se tím jeho staré skutky. A jestliže odvaha Eldar v této věci zklame, pak bude jejich beznaděj o to hlubší. Neboť Dávná Naděje není založena na moci lidí, ani žádného jiného lidu Ardy.“

„A v čem tkví tato naděje, víš-li to?“ zeptal se Finrod.

„Říká se,“ odpověděla Andreth, „že sám Jediný sestoupí do Ardy a uzdraví lidi a všechno, co bylo porušeno od počátku až do konce. A tvrdí také, pokud si nevymýšlejí, že se tato pověst vypráví mnohé nespočetné roky a pochází až z doby, kdy jsme ještě nebyli stvořeni.“¹⁶

„Oni tvrdí, oni si vymýšlejí?“ zeptal se Finrod. „Cožpak ty k nim nepatříš?“

„Jak bych mohla, pane? Vždyť veškerá moudrost mluví proti nim. Kdo je Jeden, kterého vy nazýváte Eru? Když pomíneme lidi, kteří slouží Bezejmennému, což dělají mnozí ve Středozemi, přesto mnoho lidí přijímá svět pouze jako válku mezi Světlem a Tmou, jejichž síly jsou vyrovnané. Ty však říkáš: ne, to je Manwë a Melkor, Eru je nad nimi. Je tedy Eru pouze největším z Valar, velký bůh mezi bohy, jak by řekla většina lidí, dokonce i mezi Atani? Král, který pobývá daleko od svého království a nechává nižší prince, aby zde vládli dle vlastního uvážení. Ale ty na to řekneš: ne, Eru je Jediný, ten, jemuž není rovno. On stvořil Eä, ale je

mimo ně. A Valar, ač jsou mnohem větší než my, přece nejsou blíž jeho vznešenosti. Nemám snad pravdu?“

„Máš,“ řekl Finrod. „To tvrdíme, a Valar, které známe, říkají totéž, všichni kromě jediného. A co si myslíš, kdo je blíže lži: ti, kteří se ponižují, nebo ten, který se povyšuje?“

„O tom nepochybuji,“ řekla Andreth. „A právě proto řeči o Naději příliš nechápu. Jak by mohl Eru sestoupit do něčeho, co sám stvořil a co nespočetněkrát převyšuje? Může snad vypravěč vstoupit do svého příběhu nebo malíř do svého obrazu?“

„Už v něm je, stejně tak, jako je mimo něj,“ řekl Finrod. „Ale máš pravdu v tom, že ono přebývání uvnitř a vně nemá stejný charakter.“

„Jistě,“ řekla Andreth. „takovým způsobem může být Eru přítomen v Eä, které má v něm počátek. Ale oni říkají, že Eru *sestoupí do Ardy* osobně, a to je něco úplně jiného. Jak by mohl On, jenž je mnohokrát větší, udělat něco takového? Což by tím nerozbil celou Ardu, nebo dokonce celé Eä?“

„Mě se neptej,“ řekl Finrod. „Tyto věci jsou mimo dosah moudrosti Eldar a nejspíš i Valar. Ale obávám se, že jsou naše slova zavádějící, a že když řekneš větší, myslíš tím rozměry Ardy a to, že menší nádoba nemůže pojmut nádobu větší.“

Ale takovými slovy nelze označovat Toho, který je bezrozměrný. Jestliže by si to Eru přál, nepochybuji, že by jistě našel způsob, jak toho dosáhnout, ačkoliv si ho neumím představit. Zdá se mi totiž, že i kdyby On sám vstoupil do Ardy, přesto by musel zůstat tím, čím je: samotným autorem. A přesto, Andreth, přiznávám s veškerou pokorou, že si neumím představit, jak jinak by tohoto uzdravení mohlo být dosaženo. Protože Eru jistě nestrpí, aby Melkor řídil svět podle své vlastní vůle ke svému konečnému vítězství. Vždyť neznáme žádnou sílu přesvědčivě větší, než je Melkor, kromě Erua samotného. Proto musí Eru přijít a přemoci Melkora, nechce-li mu přenechat své dílo, neboť on se jinak určitě chopí moci.

A kromě toho; i kdyby mohl být Melkor, nebo Morgoth, jímž se stal, svržen a vyvržen z Ardy, přece v ní jeho Stín zůstane a zlo, které ukul a zasel, jako semeno bude klíčit a množit se. A je-li nějaký lék, který může být nalezen, dříve, než všechno skončí, nějaké nové světlo, které bude čelit Stínu, nebo nějaký lék, který zhojí rány, pak musí pocházet od něho samého.“

„Znamená to tedy, pane,“ řekla Andreth a vzhledla s údivem, „že ty této naději věříš?“

„Zatím se mě neptej,“ odpověděl. „Stále ještě jsou to pro mě nové, podivné zvěsti, které přišly z daleka. Nám Quendi nikdy nikdo nezvěstoval podobnou naději. Byla určena jen pro vás; a přece jsme ji vašim prostřednictvím zaslechli a můžeme pozvednout svá srdce.“ Na chvíli se odmlčel,

a pak těžce pohlédl na Andreth a řekl: „Ano, Moudrá žena, možná to tak bylo určeno, že se my Quendi a vy Atani ještě setkáme, dříve než svět zestárne, navzájem si přineseme noviny, a tak se my dozvíme o vaší Naději. Opravdu bylo určeno, Andreth, že zde budeme my dva spolu sedět a promlouvat přes propast, která odděluje naše rody. A ačkoliv se stín stále ještě opevňuje na Severu, my už se ho obávat nebudeme.“

„Přes propast, která odděluje naše rody!“ vykřikla Andreth. „Cožpak nás nespojuje žádný most, jen pouhá slova?“ A zase se rozplakala.

„Možná, že je. Ale jen pro některé. Nevím,“ řekl. „Možná, že je ta propast spíš mezi našimi osudy, protože jinak jsme přece blízcí příbuzní, bližší, než jakákoli jiná stvoření ve světě. A přece je nebezpečné překročit osudem určenou propast. A udělá-li to někdo, nenalezne na druhé straně radost, ale zármutek pro všechny. To si myslím.“

Ale proč říkáš „pouhá slova“? Cožpak slova nepřeklenují propast mezi životy dvou jedinců? Cožpak se mezi námi neuskutečnilo víc, než jen přenos prázdného zvuku? Cožpak si teď nejsme o něco bližší? Ale to je pro tebe, zdá se, malá útěcha.“

„Neprosila jsem se tě o útěchu,“ řekla Andreth. „Proč bych ji měla potřebovat?“

„Protože tě krutý úděl člověka zasáhl jako ženu,“ řekl Finrod. „Nebo si snad myslíš, že to nevím? Cožpak není on mým draze milovaným bratrem? Aegnor *Aikanár*, Jasný Plamen, rychlý a hrdý. A není to dávno, co jste se poprvé setkali a vaše ruce se dotkly ve tmě. Jenže tehdy jsi byla, má drahá, ještě dívkou, odvážnou a hrdou, onoho rána, kdy svítalo nad vysokými horami Dortonionu.“¹⁸

„Jen pokračuj!“ řekla Andreth. „Klidně řekni: a která je teď už jen moudrou a osamělou ženou. A čas, který se jeho ani nedotkl, seslal šediny na tvé vlasy. A laskavě si nech ty důvěrnosti, které si snad on mohl kdysi dovolit.“¹⁹

„Běda!“ vykřikl Finrod. „Mluví z tebe hořkost, milovaná *adaneth*, dcero člověka, která se skrývá za všemi tvými slovy. Nebo to snad není pravda? Kdybych se tě pokoušel utěšovat, stejně bys to považovala za přezíravost od někoho, kdo je na opačné straně osudové propasti. Co ti tedy mohu říci kromě toho, že ti připomenu onu naději, kterou jsi mi prve sama zjevila?“

„Nikdy jsem neřekla, že je to i má naděje,“ řekla Andreth. „A i kdyby byla, stejně bych teď zvolala: Proč ta rána udeřila zde a nyní? Proč bychom vás měli milovat a proč vy byste měli milovat nás, pokud tak činíte, a přece mezi sebou navzájem vytvářet propast?“

„Protože jsme takovými byli stvořeni, sestřičko,“ řekl Finrod. „Ale sami jsme se nestvořili a ani my Eldar jsme tu propast nevytvořili. Ne, *adaneth*, nejsme vůči vám přezíraví, ale milosrdní. To slovo se ti nebude líbit. Ale

i milosrdenství je dvojího druhu: jedno rozpoznává spřízněnost a blíží se lásce, druhé přijímá rozdílnou míru štěstí a blíží se pýše. Já mluvím o tom prvním.“

„Nevykládej mi o žádném z nich,“ řekla Andreth. „Netoužím ani po jednom. Tehdy jsem byla mladá a hleděla jsem na jeho plamen, ale nyní jsem stará a ztracená. Byl mladý a jeho plamen mě zasáhl, ale on se pak odvrátil, a přece zůstal stejně mladý. Lituje snad svíce můru?“

„Nebo můra svíci, když ji vítr zhasí?“ řekl Finrod. „*Adaneth*, říkám ti, *Aikanár*, Jasný Plamen, tě miloval. Jen kvůli tobě už nikdy nepřijme ruku žádné dívky ze svého vlastního rodu, ale bude žít sám až do konce se vzpomínkou na ráno v horách Dorthonionu. Ale příliš brzy zhasí severní vítr jeho plamen. Eldar mají schopnost vidět mnohé věci, které nejsou daleko, ač zřídka ke své radosti, a já ti říkám, že budeš žít ještě dlouho v rámci možností daných tvému rodu, ale on odejde dříve než ty a už se nebude chtít vrátit.“

Andreth vstala a napřáhla ruce k ohni. „Tak proč se ode mne odvrátil? Proč mě opustil, když jsem měla před sebou ještě několik dobrých let?“

„Běda!“ řekl Finrod. „Bojím se, že tě pravda neuspokojí. My Eldar jsme jeden rod a vy jste jiný; a každý soudí ten druhý podle svého, pokud ho nepozná lépe, což se stává málokdy. Žijeme v čase války, Andreth a v takových dobách se elfové nežení a nepřivádí na svět potomky, ale připravují se na smrt nebo do boje. Aegnor nevěří, jakož ani já ne, že současné obležení Angbandu dlouho vydrží. A co se stane pak s touto zemí? Kdyby se řídil jen svým srdcem, byl by si přál vzít tě s sebou a uprchnout daleko odsud, na východ nebo na jih, a opustit svůj i tvůj rod. Láska a věrnost ho však vážou k jeho rodu. A ty jsi zase svázána se svým. Sama jsi řekla, že není úniku uvnitř hranic světa.“

„Za jeden rok, za jeden den v blízkosti jeho plamene bych se vzdala čehokoli: svého rodu, mládí i samotné naděje. Jsem přece *adaneth*,“ řekla Andreth.

„To on ví,“ řekl Finrod, „ale vzdal se tě a nechopil se toho, co mu leželo na dosah ruky. Je přece *elda*. Za takové obchody se obvykle platí bolestí, která se nedá předvídat, dokud nepřijde, a Eldar soudí, že se uzavírají spíš z hlouposti než z odvahy.“

Ne, *adaneth*, může-li být nějaké spojení mezi naším a vaším rodem, pak jedině pro nějaký vysoký cíl předurčený osudem. A bude krátké a jeho konec bude tvrdý. A ta nejméně krutá věc, co by se mohla přihodit, by byla, že by ho smrt brzy ukončila.“

„Ale konec je vždycky krutý pro lidi,“ řekla Andreth. „Nebyla bych ho už více obtěžovala, až by mé krátké mládí odešlo. Nebyla bych se belhala jako čarodějnice za jeho skvělým krokem, když už bych nemohla dále běžet vedle něj!“

„Možná ne,“ řekl Finrod. „Ale tak to cítíš nyní. A pomyslela jsi také na něj? Nebyl by kráčel před tebou. Byl by zůstal po tvém boku a podpíral by tě. Musela bys snášet lítost v každou hodinu, když byste byli spolu, lítost, před níž není úniku. Nechtěl by tě tak zahanbit.“

Andreth *adaneth*, život a láska Eldar tkví mnohem více v paměti. A my, pokud vy ne, bychom si radši podrželi v paměti tu vzpomínku, která je krásná, i když neukončená, než tu, která pokračuje až k žalostnému konci. Nyní si tě bude navždy pamatovat ozářenou ranním sluncem, a také v ten poslední večer u jezera Aeluin, ve kterém pozoroval odraz tvé tváře a hvězdu, zapletenou ve tvých vlasech — navždy, dokud severní vítr nezhasí jeho plamen, a i potom, až bude sedět v Mandosově příbytku v Síních čekání až do skonání Ardy.“

„Ale na co mám vzpomínat já?“ vykřikla. „A kdy já přijdu do síní, které jsou pro mne určeny? Do temnoty, v níž bude dokonce i vzpomínka na jasný plamen uhašena? Dokonce i vzpomínka na ono odmítnutí. Aspoň že tak.“

Finrod vzdychl a povstal. „Eldar nemají slova, která by vyléčila takové myšlenky, *adaneth*,“ řekl. „Přála by sis snad, aby se elfové a lidé nebyli nikdy potkali? Cožpak světlo plamene, které bys jinak nebyla nikdy viděla, nemá žádnou cenu, dokonce ani nyní? Což věříš ve vlastní ponižení? Odlož aspoň tuhle myšlenku, která pochází z Temnoty, a pak náš společný rozhovor nebude zcela zbytečný. Sbohem!“

Temnota zaplavila místnost. Stiskl její ruku ve světle ohně. „Kam odcházíš?“ zeptala se Andreth.

„Daleko na Sever,“ řekl, „vracím se k mečům, dobývání a obranným zdem, aby ještě chvíli mohly v Beleriandu téct čisté řeky, aby listí mohlo rašit a ptáci mohli stavět svá hnízda, dokud nepříjde Noc.“

„Bude tam on, skvělý a vysoký, s větrem ve vlasech? Řekni mu... Řekni mu, ať je na sebe opatrný. Ať zbytečně nevyhledává nebezpečí.“

„Řeknu mu to. Ale stejně dobře můžu říct tobě, abys neplakala. On je bojovník, Andreth, a má divokou povahu. Při každém úderu, který zasadí, myslí na Nepřítele, který ti kdysi dávno způsobil tuto bolest.“

Ale ty nejsi zrozena pro Ardu. Ať už jdeš kamkoliv, snad tam najdeš světlo. Pak nás tam očekává, mého bratra — a mne.“

***

POZNÁMKY

[Poznámky č. 2, 3, 5, 9, 10, 14, 17, 20 a 21 obsahují jen informace o tom, čím se od sebe liší jednotlivé rukopisy, nebo vysvětlují význam jednotlivých anglických slov, a byly proto vynechány. Číslování bylo s ohledem na originál zachováno.]

1. Snad je možné srovnat tuto pasáž s úryvkem z *Rozhovoru Valar* ze závěru *Zákonů a zvyků Eldar* [*Historie Středozeemě*, díl 10], kde Nienna říká Manwëmu: „Přestože Eldar může potkat ve tvém království smrt způsobená odloučením duše od těla, jedna věc je potkat nemůže a nepotká — poranění a usmrcení.“ K tomu je připojena poznámka: „Přesto k tomu došlo Melkorovým přičiněním, když byly zahubeny Stromy. A tělo Finwëho, kterého zahubil Melkor, zaniklo a rozpadlo se na prach, stejně jako i samy Stromy zanikly.“
4. Pengoloð prozrazuje Ælfwinovi na konci *Ainulindalë* o smrti lidí: „Smrt je jejich osudem, Ilúvatarův dar, který jak Čas bude stárnout jim i Mocnosti budou závidět. Ale Melkor ji poskrvil svým Stínem a zaměnil s temnotou; zvrátil dobro ve zlo a naději ve strach.“
6. To je podivná chyba. Gíngolfin zemřel v roce 456, rok po Dagor Bragollach.
7. Viz *Zákony a zvyky Eldar*: „Eldar věřili, že každá nová *fëa*, a proto na počátku všechny *fëar*, pochází přímo od Erua a zpoza Eä. Proto mnozí nechtěli přijmout, že by osud elfů měl být navždy spoután s Ardou a že by s ní měl pominout.“
8. „*blow the mort*“ — když byla kořist dostižena a ulovena, zadulo se na roh.
11. Na okraji rukopisu je v rozporu s tímto tvrzením napsáno: „V Eruově Hudbě se objevují lidé až po Melkorově neolibozvuku.“ To samozřejmě platí i o elfech. Viz DODATEK 1 ke *Komentáři*.
12. Srovnej se slovy, která pronesl Manwë na konci *Rozhovoru Valar* v *Zákonech a zvycích Eldar*: „Neboť výraz Arda nepokažená má dvě pojetí nebo významy. První je Nepokažená, kterou Eldar spatřují uvnitř Pokažené; to je základ, na němž je založena Naděje. Druhá je Nepokažená, kterou se stane Arda Uzdravená, vyjádřeno v mezích Času, v němž Eldar existují. A ta bude větší a krásnější než prvá, díky pokažení, jímž prošla; to je Naděje, která přetrvá.“
13. V *Ainulindalë* je řečeno, že „dějiny nebyly ukončeny a kruhy času zcela uzavřeny, když vize pominula“, k čemuž je připojena poznámka pod čarou, připisovaná Pengoloðovi: „A někteří říkají, že vidění pominulo dříve, než nadešlo Panství lidí a moc Prvorozených se umenšila. Jakkoli tedy Hudba zahrnuje vše, přesto Valar neviděli zřetelně průběh Pozdějších věků ani konec Světa.“
15. Viz poznámka (iii) na konci *Zákonů a zvyků Eldar*: „Osudem „nesmrtelných“ elfů je obývat Novou Ardu (neboli Ardu Uzdravenou). Nejspíš ne ve fyzickém smyslu. Zdá se, že „Příběh Ardy“ znamená toto: Svět, stejně jako Čas začíná a končí prostě proto, že je ohraničený a není ani nekonečný, ani věčný. Jeho

konečný „příběh“, až bude završen jako umělecké dílo, překrásné a dobré jako celek, může zvenčit, tj. ne v rámci a v průběhu Času, vzbuzovat údiv i radost — zvláště u těch, kteří se „Příběhu“ sami zúčastnili. Pouze v tomto smyslu budou elfové a lidé *obývat* Ardu Završenou. Ale Nová Arda neboli Arda Nepokažená (Uzdravená) předpokládá nějaké pokračování i po Konci (neboli Završení). O ní nelze nic říci předem, leda toto: Elfové a lidé byli stvořeni *pro* život na Ardě a pouze Arda očištěná od zla, které způsobil Kazitel, může jejich přirozenou potřebu uspokojit. Proto musí být pokažení, *dříve než vše skončí*, zcela napraveno nebo vyléčeno (nebo zvráceno v dobro, krásu a radost). V krajině takového Místa a Času budou elfové dlít, považující jej za svůj domov, přestože je nebude omezovat. Žádné blažené duše z naší budoucnosti se však nemohou vetřít do našeho času. Aby mohly patřit na Příběh Ardy Blažené (ať už jako duše nebo celé bytosti) musí opustit Čas Ardy. Jiní však užívají jiné přirovnání a říkají, že skutečně bude Nová Arda, znovu vystavěná od základu bez přítomnosti Zla, a elfové se na přestavbě budou od počátku podílet. Bude prý součástí Eä; domnívají se totiž, že všechno stvořené musí být součástí Eä, protože vzešlo od Erua stejným způsobem a podléhá stejnému Řádu. Nevěří, že by mohl existovat jiný svět, který by byl současný, a přesto nespojující, a pokládají to za zábavnou představu. Říkají, že takové světy jsou vzájemně nepoznatelné, dokonce nelze ani zjistit, zda existují nebo ne; pokud však mají společná místa (jakkoli jsou vzácná), jsou jenom provinciemi téže Eä.“

16. Zcela zásadní vliv na celou koncepci Starších dob měla představa, že se lidé poprvé vzbudili na Východě při prvním východu Slunce a obývali svět ne déle než několik století, když se Finrod Felagund setkal s Bëorem a jeho lidem na úpatí Modrých hor. V *Athrabeth* jsou náznaky, že Andreth byla schopna vidět mnohem dál do minulosti, až do doby, kdy se lidé probudili (mluví např. o „legendách, pocházejících ze dnů, kdy smrt přicházela pomaleji a náš vyměřený čas byl mnohem delší“). Kdežto v jejích slovech: „pověst, která se vypráví mnohé nespočetné roky“ je patrná výrazná změnka koncepce. Chronologie Slunečních let přesto v *Athrabeth* zůstala a setkání Finroda s Andreth je datováno „asi kolem roku 409 během Dlouhého míru (260–455)“.
18. V *Quenta Silmarillion* [*Historie Středozemě*, díl 5] se píše: „Angrod a Egnor pozorovali Bladorion ze severních svahů Dorthonionu“ (během obléhání Angbandu) a „Barahir, syn Bëora Starého, pobýval převážně v severním pohraničí s Angrodem a Egnorem“.
19. Věta „But say not *thou* to me, for so he once did.“ byla do rukopisu připsána. Finrod začal Andreth tykat již o něco dříve. Počínaje touto pasáží až do konce textu je však oslovení v rukopise nejednotné a zmatené s nekonzistentními vpisky ve strojopise (zároveň se užívá *thou* a *you*). Zdá se, že otec byl rozpolcen a nemohl se rozhodnout, kterou formu má Finrod užívat a já jsem ponechal text v původní podobě.

[Jak je známo, dnešní angličtina užívá vesměs jediné formy oslovení, *you*. Původně se jednalo o vykání, kdežto tykání se projevovalo zájmenem *thou*, které je dnes silně archaické. Finrod oslovuje Andreth *you* až k výše zmíněnému místu.

Svůj původní záměr rozlišit obě formy i v překladu jsem nakonec zavrhla, protože vykání má v češtině stále silný neosobní příznak a moderní charakter, s atmosférou Středozeemě těžko slučitelný. Proto jsem zmíněnou větu přeložila z poněkud jiného úhlu pohledu: „A laskavě si nech ty důvěrnosti, které si snad on mohl kdysi dovolit.“]

***

Athrabeth Finrod ah Andreth je možno pokládat za vyvrcholení úvah mého otce o vztahu elfů a lidí, které se zvláště projevuje ve Finrodově vzrušené vizi původní lidské podstaty, takové, jakou ji Eru stvořil. Jeho cílem bylo poprvé zcela odhalit podstatu Zkažení lidí. V dopise Miltonu Waldmanovi z roku 1951, ve kterém ho seznamuje se svým dílem, napsal:

„První pád lidí není nikde zaznamenán. Lidé vstupují na scénu teprve dlouho poté, co se ony události odehrály a zachovaly se pouze pověsti, které vypráví, že lidé načas upadli do područí Nepřítele a někteří toho později litovali.“

V *Athrabeth* se Finrod přímo pokouší dozvědět se něco o této „pověsti“: „Proto se ptám, Andreth, co jste dělali vy lidé kdysi dávno v temných dobách? Čím jste si Erua rozzlobili? (...) Řekneš mi, co víš, nebo co jsi slyšela?“ Setkává se s naprostým odmítnutím: „Neřeknu,“ odvětila Andreth. „Nemáme ve zvyku vyprávět je jiným národům.“ Avšak na následující Finrodovu otázku: „Cožpak nemáte pověsti o časech, kdy ještě nebyla smrt, i kdybyste je třeba cizincům nevyprávěli?“ Andreth odpovídá: „Snad. A pokud se nevyprávějí mezi mým lidem, pak v lidu Adanel určitě.“ Pověst o Pádu lidí, která se zachovala u některých Edain (jak se brzy ukáže) měla posléze následovat.

Základní rozdíly mezi elfy a lidmi, týkající se osudu, přirozenosti a zkušeností, jsou vyloženy v podobě filosofické diskuse Finroda, Pána Nargothrundu, a Andreth, prapравnučky Bëora Starého. Intenzita probíhající přec se stupňuje a v závěru je odhalena příčina hořkosti Andreth (ač o ní obě strany vědí nezávisle na sobě). K tomuto emocemi nabitému dílu připojil můj otec dlouhý analytický komentář zcela odlišného charakteru, který nyní následuje.

Noviny, do kterých byly *Athrabeth* a *Komentář* zabaleny, nesou nápisy: ADDIT. SILMARILLION. ATHRABETH FINROD AH ANDRETH. COMMENTARY. Na tento obal bylo připsáno: „Měla by to být poslední položka dodatků“ (tj. dodatků k *Silmarillionu*).

***

KOMENTÁŘ

Tato diskuse si neklade za cíl poskytnout lidem východisko ze situace, ve které se v současné době nacházejí (a nebo o níž se domnívají, že takovou je). Jistě však není bez zajímavosti pro ty, kteří vyznávají podobné názory nebo se opírají o podobné domněnky jako elfí král Finrod.

Ve skutečnosti se jedná o pouhý zlomek rozsáhlého líčení vysněného světa *Silmarillionu* a poukazuje na ty aspekty, které si museli elfové i lidé, plní otázek, navzájem osvětlit poté, co se seznámili. Je zde zobrazena ušlechtilá elfí mysl, která se pokouší pochopit vzájemné vztahy mezi elfy a lidmi a roli, která jim byla svěřena v tom, co by Finrod nazval *Oienkarmě Eruö* (Nekonečné představení Jednoho), což lze interpretovat jako „Boží řízení dramatu“.

Některé skutečnosti tohoto světa je třeba přijmout jako „fakta“.

Existence elfů: to jest rasy, která je příbuzensky těsně spjata s lidmi, ve skutečnosti tak těsně, že je možno je považovat fyzicky (biologicky) za pouhé varianty téže rasy.¹ Elfové se objevili na Zemi dříve, ale z hlediska mytologického a biologického jen o něco málo dříve.² Byli „nesmrtelní“ a umírali pouze v případě neštěstí. Když se lidé objevili na scéně (tj. když se setkali s elfy), byli už skoro stejní, jako jsou dnes — umírali ve věku asi 70-80 let, i když se jim podařilo vyvarovat se všech neštěstí.

Existence Valar: to jest jakýchsi andělských bytostí (sice stvořených, ale nejméně tak mocných, jako bývali „bohové“ v pozemských mytologiích), z nichž ti nejdůležitější stále ještě pobývali ve skutečné fyzické části Země. Byli to vyslanci a zástupci Erua (Boha). V průběhu bezemenných věků usilovali o vytvoření světa³ — podle Eruových záměrů totiž dokončovali stavbu Světa (Eä). Nyní však obývají Zemi, aby se podíleli na základním konfliktu Stvoření — války *Eruhín* (Božích Děti), elfů a lidí, s Melkorem. Melkor, původně nejmocnější z Valar,⁴ povstal proti svým bratrům a proti Eruovi a stal se prvním Duchem Zla.

Co se týče krále Finroda, je třeba vědět, že vychází z několika základních předpokladů, o kterých by prohlásil, že pochází z jednoho nebo z několika následujících zdrojů: stvořená přirozenost, andělské ponaučení, vlastní myšlenky a zkušenost.

(1) Existuje Eru (Jediný), tj. jeden Bůh Stvořitel, který stvořil nebo přesněji řečeno rozvrhl Svět, ale sám v něm není obsažen. Tento svět, neboli Vesmír, nazývá *Eä*, což elfsky znamená „ono je“ nebo „ať je“.

(2) Na Zemi žijí „vtělená“ stvoření, elfové a lidé. Jejich existence je založena na jednotě *hröa* a *fëa*, které zhruba, ale ne zcela přesně, odpovídají tělu a duši. Finrod by řekl, že toto je *známá okolnost* elfí přirozenosti

a může být proto vztažena i na lidskou přirozenost vzhledem k blízkému příbuzenství elfů a lidí.

(3) *Hröa a fëa*, řekl by, se od sebe zcela liší svou podstatou a nejsou na „stejném stupni závislosti na Eruovi“. (Viz DODATEK 1.) Byly stvořeny pro sebe navzájem, aby přebývaly ve věčném souznění. *Fëa* je jedinečná nezničitelná bytost, která nemůže být rozdělena nebo pohlcena jinou bytostí. *Hröa* naopak může být zničeno a rozloženo, což potvrzuje zkušenost. V takovém případě by Finrod označil zbylou *fëa* za „vyhnance“ nebo „bez domova“.

(4) Odloučení *fëa* a *hröa* je „nepřirozené“ a nebylo součástí původního záměru. Pochází z „Pokažení Ardy“, což je důsledek činnosti Melkora.

(5) Elfí „nesmrtelnost“ je omezená v rámci hranic Času, který by Finrod nazval Dějiny Ardy, a měla by být spíše označována za „přetrvávající dlouhověkost“, omezenou časem trvání Ardy. (Viz DODATEK 2.) Z toho plyne, že elfí *fëa* je také omezena Časem Ardy nebo dokonce v něm uvězněna a není schopna ho opustit, dokud trvá.

(6) Z toho plyne názor, který potvrzuje i elfí zkušenost, že elfí *fëa* bez domova musí mít moc a příležitost vrátit se a znovu se vtělit, pokud po tom touží a rozhodne se to udělat. (Ve skutečnosti elfové objevili, že jejich *fëar* nevládnou takovou mocí samy ze sebe, ale že jim tuto možnost a prostředky poskytují Valar na základě zvláštního Eruova povolení, jehož cílem je alespoň částečně řešit nepřirozený stav odluky. Valar neměli právo přinutit *fëa* k návratu, ale mohli si klást podmínky a rozhodovat, zda je návrat vůbec možné připustit, a pokud ano, jakým způsobem a po jakém čase.) (Viz DODATEK 3.)

(7) Lidské *fëar* musí mít k času odlišný vztah než elfí, protože lidé umírají i bez náhlých neštěstí a bez ohledu na to, zda chtějí nebo ne. Elfové věřili, ač si tím nebyli jisti, že přijdou-li lidé o svá těla, opouští jejich *fëar* dříve nebo později Čas a nikdy se už nevrací zpět. (Viz DODATEK 4.)

Elfové zjistili, že všichni lidé po určitém čase zemřou, což jim lidé potvrdili. Proto z toho vyvodili, že tento stav je pro lidi přirozený (tj. že je to Eruův záměr) a předpokládali, že krátkověkost lidského života odpovídá charakteru lidské *fëa*: že už od počátku nebyla určena k dlouhému pobytu na Ardě. Jejich vlastní *fëar* byly naopak předurčeny k tomu, aby zůstaly na Ardě až do konce, a mají zásluhu na vytrvalosti jejich těl, která díky dlouhé zkušenosti elfové mnohem lépe ovládají. (Viz DODATEK 5.)

***

Elfové nemohli v myšlenkách proniknout za konec Ardy a ani se o tom nedozvěděli nic zvláštního. (Viz DODATEK 6.) Bylo jim jasné, že jejich *hröar* budou muset pomítnout a žádný druh znovuvtělení již nebude

možný. (Viz DODATEK 7.) Všichni elfové by pak na konci Ardy zemřeli. Ale co to doopravdy znamená, nevěděli. Říkávali proto, že lidé mají stín za sebou, ale elfové ho mají před sebou.

Nabízely se jim dvě možnosti: představa, že by žili pouze jako *fëar*, se jim hnusila a těžko mohli uvěřit, že by to pro ně bylo přirozené a předurčené, protože byli bytostně „obyvateli Ardy“ a s Ardou je od přirozenosti spojovala láska. Druhou možností bylo, že jejich *fëar* zaniknou na Konci také, což se jim zdálo ještě nesnesitelnější. Úplné zničení obou dvou a zánik bytosti s vlastním vědomím se zcela hnusily jejich představám a touhám. (Viz DODATEK 8.)

Někteří naopak říkali, že každá *fëa*, ač je nedělitelná a jedinečná jako sám Eru, od něj přímo pochází, musí být konečná, protože je stvořená, a měla by proto přetrvávat jen po omezený čas. Nelze ji zničit dokud žije v rámci určeného času, ale až se čas naplní, pomine, případně ztratí možnost prožívat nové skutečnosti a „zabydlí se v Minulosti“.

Je zřejmé, že žádné z těchto řešení neposkytuje naději. I kdyby totiž elfí *fëa* byla schopna vědomě přebývat v Minulosti nebo na ni pohlížet, vůbec by to neuspokojovalo její touhu. (Viz DODATEK 8.) Elfové měli, jak sami říkali, velké „nadání k paměti“, což jim mnohem častěji působilo zármutek než potěšení. Kromě toho, ať už by byly Dějiny elfů jakkoli dlouhé, výsledek by měl vždy příliš omezený rozsah. Být věčně „uvězněn v příběhu“, jak říkali, i kdyby to byl sebedelší příběh s triumfálním koncem, by se brzy stalo utrpením.⁵ Elfové měli totiž ještě větší nadání k *tvorění* a objevování věcí, než k pamatování. Elfí *fëa* byla především určena k tomu, aby spolu s *hröa* vytvářela věci.

Elfům proto nezbylo, než se spolehnout na pouhou *estel*, což je víra v Erua, že ať už pro ně připravil cokoli, až nastane Konec, bude to každá *fëa* považovat přinejmenším za zcela uspokojující. Možná připravil radost, kterou si nelze představit. Přesto stále doufají, že jejich budoucí stav nepopře jejich současnou přirozenost a touhu, ale že je přijme a rozvine.

***

Proto měli elfové menší pochopení, než lidé očekávali, pro ty, kterým se nedostávalo naděje (neboli *estelu*) tváří v tvář smrti. Většina lidí samozřejmě nevěděla naprosto nic o „Stínu čekajícím vpředu“, který ovlivňoval elfí myšlenky a city, a prostě jen nenáviděli elfí „nesmrtelnost“. Elfové naopak vůbec neznali přežívající lidskou tradici, podle které byli prý i lidé na počátku nesmrtelní.

Jak je zřejmé z *Athrabeth*, Finroda tato tradice hluboce dojala a převapila, když se o ní dozvěděl. Podle ní byla změna podstaty a předurčení lidí způsobena prvotním neštěstím, jehož příčinou si lidé nejsou jisti nebo alespoň Andreth nechce říci více. (Viz DODATEK 9.) Nicméně Finrod zů-

stává přesvědčen, že podstata lidí před neštěstím (nebo jak bychom mohli říci my, před Pádem) se musela lišit od elfů. To jest, jejich „nesmrtelnost“ nemohla být dlouhověkostí v rámci Ardy, jak je tomu u elfů, jinak by totiž mezi elfy a lidmi nebyl žádný rozdíl a oddělený vstup lidí na scénu, jak ho Eru určil, by neměl smysl. Domnívá se, že přesvědčení lidí o své vlastní původní nesmrtelnosti (smrt znamená opuštění Ardy) vypovídá o tom, že lidé nepochopili vlastní tradice a plni nenávisti se jen porovnávají s elfy. Když už nic jiného, bylo alespoň zřejmé, že to neodpovídá, jak bychom řekli, „pozorovaným zvláštnostem lidské psychologie“ ve srovnání s pocity elfů vůči viditelnému světu.

Proto se domnívá, že je to právě strach ze smrti, který je následkem onoho neštěstí. Budí strach, protože nyní je spojena s odlukou *hröa* a *fëa*. *Fëar* lidí musely být předurčeny, aby obývaly Ardu dobrovolně, vedeny touhou — snad i po dobu mnohem delší, než je současný průměrný lidský život, přesto však velmi krátkou ve srovnání s elfím životem. Připojí-li Finrod k této úvaze ještě přesvědčení, že rozluka *fëa* a *hröa* je nepřírozená a odporuje přirozenému stavu věcí, dojde (nebo chcete-li doskočí) k výsledku, že *fëar* nepadlých lidí by bývaly pozvedly svá *hröar* do nového způsobu bytí, nezávislého na Čase. Jinými slovy, že „nanebevzetí“ bylo zamýšleno jako přirozený konec každého lidského života, přestože pokud víme, tímto způsobem ukončil svůj život jediný „nepadlý“ člen lidského rodu.⁶ Pak ve svém vidění spatří lidi jako vyslance „nepokažené“ Ardy, kteří nejen že odčiní pokažení a zlo vnesené Melkorem, ale vytvoří cosi úplně jiného, „Ardu Znovustvořenou“. Eru se totiž nikdy nespokojí s pouhou nápravou minulosti, ale vždy obohatí bytí něčím novým, bohatším než bylo „původní stvoření“. V Ardě Znovustvořené budou elfové a lidé nezávisle na sobě nacházet potěšení a porozumění a rozvíjet své přátelství, jehož hranicí bude Minulost.

Andreth na to odpoví, že v tom případě se lidské neštěstí stalo hroznou pohromou, protože znemožnilo přebudování Ardy, pokud to skutečně měl být prvotní úkol lidí. Finrod zjevně doufá, že k tomu dojde, ačkoliv neříká, jakým způsobem. Uvědomuje si, že pokud by býval Melkor schopen takto změnit lidi a zhatit plán⁷, vládl by mnohem větší mocí, než si všichni mysleli, dokonce i ti elfové, kteří měli možnost ho spatřit v tělesné podobě.

Lépe řečeno, neřekl by, že Melkor lidi změnil, ale že je na počátku dějin svedl, aby mu byli oddáni; proto Eru pozměnil jejich „osud“. Melkor totiž mohl svést mysl a vůli jednotlivců, ale nemohl způsobit, aby se toto postižení stalo dědičným nebo zvrátit, proti Eruově vůli a předurčení, vztah celého lidu k Času a Ardě. Ale Melkorova nadvláda nad materiálními věcmi byla prostě ohromná. Zkazil celou Ardu a určitě i mnoho jiných částí Eä. Melkorovo zlo se neomezovalo pouze na Zemi, a Melkor sám nebyl žádný Strážný Anděl Země, který se obrátil ke zlému. Byl Duchem Zla, které vzešlo dříve, než byla stvořena Eä. Pokoušel se opanovat strukturu Eä a Ardy obzvlášť a zvrátit předurčení dané Eruem, který ří-

dil veškerou činnost věrných Valar; tím vnesl zlo do celé fyzické podstaty Ardy a způsobil odchýlení od prvotního předurčení. Jistě i proto zcela uspěl u lidí, kdežto u elfů jen zčásti a oni i nadále zůstali lidem „nepadlým“. Svou mocí panoval nad hmotou a skrze ni. (Viz DODATEK 10.) Ale lidské *fëar* ovládaly svá *hröar* mnohem hůře než *fëar* elfů. Elfové mohli být jako jednotlivci svedeni k jakémusi menšímu „melkorismu“ — chtěli si na Ardě vládnout sami a dělat si všechno po svém a v krajních případech se mohli vzbouřit proti poručnictví Valar. Žádný z nich však nikdy nevstoupil do Melkorových služeb a nebyl mu oddán, ani nikdy nepopíral existenci a absolutní nadřazenost Eruovu. Finrod se domníval, že nějaký podobný strašný čin museli spáchat lidé jako celek. Andreth mu však nikdy neodhalila, co si o tom lidé povídají. (Viz DODATEK 9.)

Finrodovi je nicméně jasné, že v současné situaci není na Ardě ani v celé Eä věc nebo bytost, která by byla schopna zmařit účinek zla nebo vyléčit jeho následky: to jest potlačit Melkora takového, jakým se stal (ač zesláblého oproti počátečnímu stavu), a Zlo, které rozptýlil a zasel do celé struktury světa.

Jen Eru sám může něco takového učinit. Kromě toho je nemyslitelné, že by Eru opustil svět a nechal Melkora triumfálně zvítězit a ovládnout celý svět, což by nejspíš znamenalo jeho konečné zničení a pád do chaosu. Sám Eru musí v určitém čase přijít a Melkorovi se postavit. Přesto Eru nemůže vstoupit do světa a dějin *celý*, protože svět, jakkoli veliký, je jen omezenou scénou. Jako autor musí vždy zůstat „mimo“ scénu, přestože počátek a průběh dramatu v každé jednotlivosti a v každém okamžiku řídí podle své vůle a předurčení. Proto se Finrod domnívá, že až přijde, bude zároveň „uvnitř“ i „vně“; a zdá se mu, že letmo zahlédl možnost jednoty a zároveň rozdílností v Eruově přirozenosti, přes které by nicméně zůstal „Jediným“. (Viz DODATEK 11.)

Finrod už pochopil, že původně byla spasitelská funkce určena pro lidi, proto možná dojde až k předpokladu, že Eruův příchod, pokud se uskuteční, se bude v první řadě týkat lidí. To jest, možná dojde k novému tušení nebo vizi, že Eru přijde vtělen do lidské podoby. O tom se samozřejmě v *Athrabeth* nezmiňuje.

***

Argumentace není samozřejmě v *Athrabeth* podána těmito slovy ani v tomto pořadí ani s takovou přesností. *Athrabeth* je rozhovor, ve kterém si mnoho domněnek a myšlenkových pochodů musí čtenář domyslet sám. Ačkoliv pojednává o takových věcech, jako je smrt nebo vztah elfů a lidí k Času a Ardě a k sobě navzájem, skutečným záměrem bylo navodit dramatický účinek — ukázat Finrodovu velkomyslnost a jeho lásku a lítost, kterou k Andreth cítí, a přiblížit tragičnost situací, které musely nastat, když se elfové a lidé potkali (v dobách, kdy byli elfové ještě mladí). Neboť

jak ke konci vyprávění vysvitne, Andreth se v mládí zamilovala do Aegnora, Finrodova bratra. A přestože věděla, že on její lásku opětuje (nebo by alespoň mohl, kdyby se mu zachtělo), nedával to najevo a opustil ji; a ona byla přesvědčena, že proto, že nebyla pro elfa dost dobrá. Finrod o celé situaci věděl, ač to ona netušila. Rozuměl jí proto a nepohoršil se nad hořkostí, s kterou mluvila o elfech a dokonce i o Valar. Nakonec se mu podařilo přesvědčit ji, že nebyla odvržena z elfí namyšlenosti nebo povýšenosti, ale že byl Aegnorův odchod motivován moudrostí a Aegnor sám za to zaplatil velkou bolestí. I on se stal tragickou obětí.

Aegnor zahynul ve zhoubné Bitvě náhlého plamene krátce po tomto rozhovoru⁸ v době, kdy Melkor prolomil obležení Angbandu a rozpad elfích království v Beleriandu započal. Finrod se ukryl ve veliké jižní pevnosti Nargothrondu a zanedlouho poté obětoval svůj život, aby zachránil život Berena Jednorukého. (Je pravděpodobné, ač to není nikde zaznamenáno, že i sama Andreth zahynula v onen čas, protože všechna severní království, kde žil Finrod a jeho bratři a lid Bëorův, byla zničena a dobytá Melkorem. Ale tehdy už musela být velice stará.)⁹

Tak byl Finrod zabit dříve, než byla uzavřena obě smíšená manželství elfů a lidí, ač bez jeho přispění by k manželství Berena a Lúthien nikdy nedošlo. Manželství Berena skutečně naplnilo jeho předpověď, že takové manželství může vzniknout „jedině pro nějaký vysoký cíl předurčený osudem, a ta nejméně krutá věc, co by se mohla přihodit, by byla, že by ho smrt brzy ukončila“.

DODATEK 1

Předpokládalo se, že *fëar* pochází přímo od Erua, který je posílá do Eä, kdežto Eä byla stvořena prostřednictvím Valar.

Podle *Ainulindalë* bylo pět etap stvoření: a) stvoření Ainur; b) Eru promlouvá s Ainur o Stvoření; c) Velká Hudba, kterou lze považovat za generální zkoušku a která zůstala ve stavu myšlenek a představ; d) Vidění dané Eruem, které naznačilo možnosti, ale nebylo ukončeno; e) realizace, která stále ještě probíhá.

Eldar se domnívali, že Eru je svobodný v kterékoli z těchto etap. V Hudbě se tato svoboda projevila, když uvedl dvě nová témata poté, co zazněly Melkorovy nesouzvuky. Představovala příchod elfů a lidí, kteří se neobjevovali v původním záměru.¹⁰ Stejně tak může i v páté etapě přímo uvést věci, které nebyly v Hudbě a Valar se na nich nepodíleli. Přesto všeobecně platí, že to byli oni, kdo tvořili Eä.

Eruovy dodatky nebudou cizorodé, budou přizpůsobeny přirozenosti a charakteru Eä a těch, kteří v ní přebývají. Mohou zhodnotit minulost a naplnit účel a význam, kterého nedosáhla, ale budou ji obsahovat a nezničí ji.

Téma Děti Eruových, elfů a lidí, přineslo nový motiv, jehož podstatou bylo spojení *fëar* s *hröar*, která jsou součástí Eä; nebo lépe řečeno *fëa* se zabydlela v *hröa* tak, že každá z obou částí byla neúplná bez té druhé. Ale *fëar* nebyly duše zcela odlišného druhu, než měli Ainur, a těla se zase podobala tělům živých věcí, která se vyskytla už v prvotním stvoření (třebaže přizpůsobena nové funkci a pozměněna uvnitř přebývající *fëar*).

DODATEK 2

Pojem „*Arda*“ nebo „Království Ardy“ (která je přímo podřízená nadvládě Manwého, Eruova zástupce) není snadné přeložit, neboť ani „země“ ani „svět“ nejsou zcela vhodné výrazy. Fyzicky byla *Arda* tím, co nazýváme sluneční soustava.¹¹ Lze předpokládat, že Eldar mohli mít dostatečné a přesné informace o její stavbě, původu a vztahu k ostatní Eä (Vesmíru), pokud těmito záležitostem byli schopni porozumět. Snad mohli získat potřebné znalosti ti, které to zajímalo. Ne všichni Eldar se zajímali o všechno; většina z nich soustředila svou pozornost na Zemi (a nebo, jak říkali, se do ní zamilovali).

Tradice, o kterých se zde zmiňujeme, pocházejí od Eldar z Prvního věku, dochované prostřednictvím těch elfů, kteří nikdy přímo nespátřili Valar, a lidí, kteří přejali „učení“ od elfů, ale kteří měli i své vlastní mýty, kosmologické legendy a astronomické domněnky. Přesto neobsahují nic, co by vážně protirečilo současnému lidskému poznání sluneční soustavy, její velikosti a jejího místa ve Vesmíru. Přesto je třeba si uvědomit, že z toho nevyplývá, že by „pravdivé informace“ o Ardě (tak, jak je dávní Eldar získali od Valar) nutně musely souhlasit se současnými lidskými teoriemi. Navíc Eldar a Valar neohromovaly rozměry ani vzdálenosti a ani je to v zásadě nezajímalo. Jejich zájem (a určitě záměření *Silmarillionu* a všech záležitostí s ním spojených) je možno charakterizovat jako „zájem o dramaticčnost“. Místa nebo světy byly zajímavé nebo důležité pro to, co se v nich odehrávalo.

Jistě to platí i o elfí tradici, podle které je nejdůležitější částí Ardy Země (neboli *Imbar*, Obydlí)¹² jako scéna dramatu války Valar a Děti Eruových s Melkorem; proto se zdá, že volně užívaný pojem „*Arda*“ označuje Zemi. Z tohoto úhlu pohledu je sluneční soustava důležitá proto, že umožňuje existenci *Imbaru*. Srovnáme-li Ardu a Eä, pak fakt, že hlavní Ainur, podílející se na stvoření (tj. Valar), včetně původně nejsilnějšího z nich, Melkora, si vybrali za sídlo Ardu¹³ od počátku až do konce času, také naznačuje, že jakkoli byla *Arda* nepatrná, byla dramatickým středem Eä.

Tyto náhledy nejsou ani matematické ani astronomické, a už vůbec ne biologické povahy a nemusí nutně odporovat teoriím přírodních věd. Nemůžeme tvrdit, že někde jinde v Eä musí být nějaké jiné sluneční soustavy „podobné“ Ardě, a už vůbec ne to, že pokud nějaké jsou, musí všechny nebo alespoň některé z nich obsahovat obdobu *Imbaru*. Nemů-

žeme ani říct, že by to bylo z matematického hlediska „pravděpodobné“. A dokonce i kdyby byla přítomnost biologického života kdekoliv v Eä prokázána, přesto by elfí názor, že je Arda dramatickým středem, nebyl vyvrácen, alespoň dokud Arda trvá. Kdyby se prokázalo, že někde existují jiné Vtělené bytosti podobné Dětem Eruovým, samozřejmě by to změnilo úhel pohledu, ale ani tím by elfí náhled nebyl zcela popřen. Elfové by na to mohli odpovědět: „Dobrá, to je jiný Příběh. Není to náš Příběh. Eru nepochybně může rozehrát víc příběhů. Ne vše bylo nastíněno v *Ainulindalë*, nebo má *Ainulindalë* mnohem širší záběr, než víme. Jiná dramata, druhově podobná, ale s odlišným průběhem a s odlišnými výsledky mohla v Eä proběhnout nebo možná ještě proběhnou.“ Ale určitě by dodali: „Zcela jistě však neprobíhají nyní. Drama Ardy je v současnosti ve středu zájmu Eä.“ Je zcela zřejmé, že podle elfí tradice je Drama Ardy jedinečné. Ani v současnosti nemůžeme prohlásit, že to není pravda.

Elfové se v první řadě hluboce zajímali (mnohem hlouběji než lidé) o Ardu, kdežto o Imbar jen okrajově. Zjevně předpokládali, že fyzický svět, Eä, měl kdysi počátek, a bude mít i konec. Že je omezený a konečný ve všech ohledech. Byli přesvědčeni, že všechny věci nebo „díla“, jakkoli jednoduchá a základní, vytvořená ze základní „hmoty“, kterou nazývají *erma*,¹⁴ jsou netrvalá, včetně samotné Eä. Proto se mnohem více zajímali o „Konec Ardy“. Věděli, že jsou omezeni Ardou, ale délka její existence jim nebyla známa. Možná to nevěděli ani Valar. Ještě pravděpodobněji nebyli informováni záměrně z vůle Erua, který se objevuje v elfí tradici, jen aby od svých Děti (od obou Rodů) požadoval dvě věci: aby v Něj věřili a spoléhali se na naději nebo víru v Něho (kterou Eldar nazývají *estel*).

Ale v každém případě, ať už byl konec v Hudbě nastíněn nebo ne, mohl Eru zasáhnout v kterýkoli čas, takže konec nemohl být s jistotou předpovězen. (Byl předznamenán zásahem menšího druhu, jímž byla katastrofa, ve které byl vyhlazen Númenor a fyzický pobyt Valar na Imbaru skončil.) Elfové ve skutečnosti očekávali *katastrofický* konec. Nemysleli si, že by Arda (a rozhodně ne Imbar) zašla pouhým vysílením.

Tuto koncepci však nevtělili do žádného mýtu nebo legendy. (Viz DODATEK 7.)

DODATEK 3

Podle elfí tradice povolil Eru reinkarnaci na zvláštní žádost Manwëho, když se s ním Manwë osobně radil v době, kdy řešil případ Finwëho a Míriel.¹⁵ (Míriel „zemřela“ v Amanu, když se vzdala dalšího tělesného života, a z toho vzešel celý problém nepřírozené rozluky elfí *fëa* a *hröa* a bolestné ztráty elfů, kteří zůstali naživu: Finwë, její manžel, zůstal opuštěn.) Valar nebo Mandos jako hlasatel všech rozkazů, a v mnoha případech i jejich vykonavatel, dostali moc plným právem předvolat do Amanu všechny elfí *fëar* bez domova. Tito elfové dostali možnost zvolit si, zda

chtějí zůstat bez domova, nebo pokud si to přejí, být znovu vtěleni do těla stejného vzhledu a tvaru jako mívali kdysi.¹⁶ Obvykle však museli zůstat v Amanu.¹⁷ Proto pobývali-li předtím ve Středozemí, nebyla bolestná ztráta jejich ani jejich přátel a blízkých utišena. Smrt nemohla být zcela vyléčena. Ale jak Andreth viděla, jistota, se kterou se mohli spolehnout na to, že by v nejbližší budoucnosti po smrti mohli, kdyby chtěli, pokračovat ve zkoumání Ardy a vytvářet věci jako *vtělené bytosti*, způsobovala, že elfové přijímali smrt zcela odlišně než lidé.

Mohli si vybrat, protože Eru nedovolil, aby byli zbaveni svobodné vůle. Podobně byly *fëar* bez domova *předvolány*, ne přivlečeny do Mandosu. Mohly odmítnout podvolit se, znamenalo to však, že už byly nějakým způsobem zkažené, protože jinak by neodmítaly Mandosovu autoritu. Odmítnutí mělo těžké následky, protože bylo známkou vzbouření proti autoritě.

Elfové obvykle zůstávali v Amanu. Jednoduše proto, že když opět získali „domov“, dostali skutečné fyzické tělo a návrat do Středozemě byl proto pro ně těžký a nebezpečný. Navíc Valar během doby Vyhnanství Noldor na čas přerušili veškeré spojení (ve fyzickém smyslu) mezi Amanem a Středozemí. Valar by samozřejmě bývali mohli zařídit přepravu, kdyby k tomu byl vážný důvod. Ale bolestnou ztrátu přátel a blízkých zjevně nepokládali za příhodný důvod. Snad by to učinili jen na Eruův příkaz. V každém případě ti z Noldor, kterých se to týkalo, se jako celý lid vzdali milosti; opustili Aman a požadovali absolutní svobodu, aby se stali svými vlastními pány a aby vedli svou vlastní válku proti Melkorovi s vlastní bezmocnou odvahou a aby čelili smrti a jejím následkům.

Jediné zvláštní nařízení, zaznamenané v dějinách, je případ Berena a Lúthien. Beren byl zabit krátce po svatbě a Lúthien zemřela ze žalu. Oba získali zpět svá těla a byli vráceni do Beleriandu; oba se však stali „smrtnými“ a zemřeli později podle obvyklého lidského řádu věcí. Muselo to být provedeno jen na výslovné přání Erua; důvod sice nebyl dlouho znám, bylo však jisté, že je vážný. Zármutek Lúthien byl tak veliký, že jak říkají Eldar, dojal dokonce i Mandose Nepohnutelného. Beren spolu s Lúthien vykonal největší čin namířený proti Melkorovi: získal zpět jeden ze silmarilů. Lúthien nepatřila k Noldor, nýbrž byla dcerou Thingola z rodu Teleri a její matka Melian byla „božského původu“ — byla *maia*, duch nižšího řádu, ale stejného druhu jako byli Valar. A tak díky manželství Berena a Lúthien, které se uskutečnilo po jejich návratu, byla vnesena do lidského rodu příměs „božského“ a elfího rodu, a byl vytvořen spojovací článek mezi lidským rodem v Dávných dobách a po ustanovení Panství lidí.

DODATEK 4

Dříve nebo později; elfové totiž věřili, že *fëar* mrtvých lidí také odchází do Mandosu, aniž by si mohly vybrat; o jejich svobodnou vůli je připravila

smrt. Zde vyčkávali, dokud nepředstoupili před Erua. Tato pravda se nedá dokázat. Žádný živý člověk nesmí vstoupit do Amanu. Žádná *fëa* mrtvého člověka se nikdy nevrátila do života ve Středozemi. V každém z těchto nařízení však existovala nějaká výjimka, která ponechávala Eruovi „svobodu“. Eärendil doplul do Amanu dokonce v čase Záповědi; nesl však silmaril, který získala zpět jeho prababička Lúthien,¹⁸ a byl to půlelf a navíc se už nikdy nesměl vrátit do Středozemě. Beren se navrátil do skutečného života, ale jen na chvíli; a ve skutečnosti ho už živý člověk nespátřil.

Přeplout přes moře na Eresseä (na ostrov, ze kterého se otvíral výhled na Aman) bylo nakonec dovoleno a dokonce doporučováno všem elfům, kteří zůstali ve Středozemi po pádu Morgotha. To znamenalo skutečný počátek Panství lidí, ačkoliv proběhlo (z našeho pohledu) ještě dlouhé období soumraku mezi pádem Morgotha a konečnou porážkou Saurona, které trvalo celý Druhý a Třetí věk. Ale na konci Druhého věku došlo zásahem Erua k Velké katastrofě, která jakoby předznamenala Konec Ardy. Númenor byl smeten z povrchu země a Aman se ztratil z fyzického světa. To, že někteří Smrtelníci v dobách po Katastrofě odpluli „přes moře“, jak je zaznamenáno v *Pánu Prstenů*, není úplně totéž. V každém případě to byla zvláštní milost, poskytující možnost zemřít podle původního plánu před Pádem: povzneseni do stavu, ve kterém mohli dosáhnout většího poznání a klidu mysli a uzdravení ze všech poranění duše i těla se mohli nakonec podvolit a zemřít ze svobodné vůle a dokonce toužebně, doufajíce v *estel*. Věc, které Aragorn dosáhl bez jakékoliv podobné pomoci.

DODATEK 5

Byli schopni mnohem většího a delšího fyzického vypětí bez únavy, např. když uskutečňovali nějaký zásadní záměr své mysli, nepodléhali nemocím, uzdravovali se rychle a bez následků ze zranění, která by byla pro lidi osudná a byli schopni odolávat velké fyzické bolesti po dlouhou dobu. Jejich těla nemohla samozřejmě přežít smrtelné úrazy a násilné ohrožení své stavby, ani doplnit chybějící údy jako je např. odřatá ruka. Na druhou stranu mohli elfové umřít, a umírali, ze své vlastní vůle, např. z velkého zármutku nebo ztráty nebo nemohli-li naplnit své základní tužby či smysl života. Tato chtěná smrt se nepokládala za špatnou, ale za chybu, která prozrazovala nějaký nedostatek nebo zkaženost *fëa*, a těm, kdo přicházeli do Mandosu s tímto záměrem, mohl být odepřen budoucí tělesný život.

DODATEK 6

Protože Valar neměli žádné informace nebo protože žádné informace nebyly poskytnuty. (Viz DODATEK 2.)

DODATEK 7

(Viz DODATEK 2.) Elfové očekávali, že konec Ardy bude katastrofický. Mysleli si, že dojde k rozpadu struktury alespoň Imbaru, když už ne celé soustavy. Konec Ardy není samozřejmě totéž, co konec Eä. Domnívali se, že o něm se nelze nic dozvědět, snad kromě toho, že Eä je ze své podstaty konečná. Stojí za povšimnutí, že elfové neměli mýty či legendy pojednávající o konci světa. Mýty, které se objevují na konci *Silmarillionu*, mají Númenorejský původ.¹⁹ Jsou zcela zřejmě lidského původu, přestože byli lidé obeznámeni i s elfí tradicí. Veškeré elfí tradice jsou podávány jako dějiny nebo jako záznamy o tom, co kdysi bylo.

Zmiňujeme se zde o elfích myšlenkách z raného období, když byli Eldar ještě zcela „fyzičtí“ a měli tělesnou podobu. Mnohem později, kdy procesy nazývané „řídnutí“ a „blednutí“, již letmo zahlédnuté Finrodem, začaly působit, jejich názor na konec Ardy musel být pozměněn, nakolik se jich to dotýkalo. Ale z těchto pozdních dnů máme málo záznamů o navázání spojení mezi elfí a lidskou myslí. Nakonec získali domov, pokud to tak můžeme nazývat, ne ve skutečných viditelných a hmatatelných *hröar*, ale pouze v paměti *fëa* na tělesnou podobu a v touze po ní. Nebyli proto závislí na existenci materiální Ardy.²⁰ Ale zdá se, že se domnívali a stále ještě se domnívají, že jejich touha po *hröa* naznačuje, že jejich dnešní pozdní stav pro ně není přirozený, a zůstávají v *estel*, že je Eru uzdraví. Nevěděli, zda je „nepřirozenost“ zcela způsobena, jak se dříve domnívali, slábnutím *hröa* (jehož příčinou je slabost vnesená Melkorem do podstaty Ardy, která ji živí) nebo částečně také nevyhnutelným působením *fëa*, ovládající hmotu *hröa* po mnoho věků. (V druhém případě může „přirozený“ znamenat jen ideální stav, ve kterém může nepoškozená hmota navždy vydržet soužití s dokonale přizpůsobenou *fëa*. Nemůže to znamenat skutečnou vůli Erua, neboť Téma Děti se objevilo teprve po Melkorově nesouladu. „Řídnutí“ elfích *hröar* proto musí být součástí Dějin Ardy, jak bylo stanoveno Eruem, a je to také způsob, jakým měli elfové uvolnit místo pro Panství lidí. Elfové nemohli pochopit, proč je lidé překonávají, a působilo jim to smutek. Viděli totiž, že lidé, nakolik jsou ovládáni zlem Melkora, *milují* Ardu samu stále méně a méně a urputně se jí pokouší zničit ve snaze ji opanovat. Přesto stále věří, že Eru uzdraví veškerý zármutek Ardy prostřednictvím nebo pomocí lidí; a že elfí účast na uzdravení nebo spasení bude spočívat hlavně v obnově *lásky* k Ardě, ke které přispějí vzpomínkami na Minulost a pochopením toho, co by bývalo mohlo být. Arda, říkají, bude zničena zkaženými lidmi (a nebo jejich zkažeností), ale uzdravena bude dobrem, které v lidech je. Zkaženost a rozmáhající se neláska elfy vyžene. Svatost dobrých lidí, jejich přímá oddanost Eruovi, kterého upřednostňují před vším jeho dílem,²¹ může elfy vysvobodit z jejich posledního zármutku -- ze smutku, který musí pocházet z lásky, i nesobecké, k čemukoli menšímu, než je Eru sám.)

DODATEK 8

Touha. Elfové zdůrazňovali, že touha, obzvláště taková základní touha, o které se zde zmiňujeme, má být pokládána za pravý projev podstaty Vtělených a naznačuje směr, ve kterém musí ležet její nepokažené naplnění. Rozlišovali *touhu fëa* (poznání, že něco správného nebo důležitého není přítomno, což vede k touze po tom a k naději v to), *přání* neboli *osobní přání* (pocit nedostatku něčeho, co má pro jedince prvořadý význam a co může mít malý nebo žádný vztah k všeobecnému řádu věcí) a *zdání*, neschopnost rozeznat, že věci nejsou takové, jaké by měly být, která vede ke klamu, že věci jsou takové, po jakých se má toužit, ač takové nejsou. (To poslední bychom mohli zcela po právu označit za zbožné přání, ale v žádném případě, řekli by elfové, tak nelze označit pojem první. Zdání může být vyvráceno fakty, *touha fëa* ne. Nicméně toužebnost je pokládána *vždy* za klamnou a je pouhým základem naděje na zlepšení. Ale *touhy fëa* se mohou často ukázat jako smysluplné tím, že naprosto nesouvisejí s osobní touhou. Pro fakt, že *odpovídají* přáním nebo dokonce osobním přáním, ještě nejsou zavrženíhodné. Elfové skutečně věřili, že „pozdvihnutí srdce“ nebo „rozdmýchání radosti“, o nichž se často zmiňují a k nimž dochází po zaslechnutí určitého klíčového pojmu nebo argumentu, nejsou klamem, nýbrž pouze *fëa* rozpoznala, kudy vede cesta pravdy.)

DODATEK 9

Je skutečně možné, že Andreth už nechtěla prozradit víc. Částečně z věrnosti vlastnímu rodu, která bránila lidem odhalovat elfům vše, co věděli o temnotě ve své minulosti, částečně proto, že nebyla schopna obrátit svou mysl ke sporným lidským tradicím. V pozdějších kritických zpracováních *Athrabeth*, zjevně napsaných pod Númenorejským vlivem, je donucena pod tlakem k mnohem konkrétnější odpovědi. Některá zpracování jsou velice krátká, některá jsou delší. Všechna se ale shodují v tom, že lidé zapříčinili neštěstí tím, že přijali Melkora za Krále (nebo Krále a Boha). V jedné verzi se vypráví celá legenda, stažená do pouhé časové posloupnosti, která má výslovně Númenorejskou tradici, protože v ní Andreth říká: „*Toto je příběh, který mi vyprávěla Adanel z Hadorova domu.*“ Númenorejci byli z velké části potomky lidu Marach, z nějž pocházeli vůdci Hadorova domu,²² a neelfí části jejich tradic jsou převážně odvozeny od učení tohoto lidu. Legenda připomíná v určitých rysech Númenorejskou pověst o úloze, kterou sehrál Sauron při pádu Númenoru. Ale to nedosvědčuje, že se jedná zcela o smyšlenku ze dnů po pádu. Nepochybně byla z větší části odvozena od skutečného učení lidu Marach, zcela nezávislého na *Athrabeth*. (Přesto si nenárokují právo na pravdu, historickou ani jinou.) Sauronovy skutky se ve skutečnosti nepochybně podobají skutkům jeho pána. Že i lid, který byl obeznámen s takovou legendou nebo

tradicí mohl být později Sauronem obelhán, je sice smutné, ale ne neuvěřitelné s ohledem na veškeré lidské dějiny. Skutečnost, že ryby oplývají rybí moudrostí, pravděpodobně nikterak nezabrání rybáři v jeho práci.²³

DODATEK 10

„Hmota“ se nepokládá za špatnost ani za protiklad „duše“. Na počátku byla hmota zcela dobrá. Zůstala „Eruovým dílem“, převážně dobrým a sebeuzdravujícím, když jí v tom nikdo nebránil, tj. když nebylo zlo v ní vězící, které jí vnutil Melkor, s rozmyslem probuzeno a se zlým záměrem využito. Melkor se soustředil na „hmotu“, protože duše mohou být zcela ovládány jen strachem; a strach mohl být nejsnáze vzbuzen pomocí hmoty (zvláště v případě Vtělených, které si toužil podmanit ze všeho nejvíce). Je to např. strach o materiální věci, které jsou milovány a mohou být zničeny, nebo strach Vtělených, aby jejich těla nebyla poraněna. (Melkor také zvrátil a využil pro svůj záměr „strach z Erua“, hloupě nebo povrchně pochopený. Ale bylo to mnohem těžší a nebezpečnější a vyžadovalo to mnohem větší vychytralost. Nižší duchové mohli být ošáleni láskou a obdivem k němu a k jeho moci, a tak svedeni alespoň k tomu, že se vzbouřili proti Eruovi. Jejich strach z Něj mohl tedy potemnět, takže přilnuli k Melkorovi jako velitelé a ochránci a stali se nakonec příliš zstrašenými, než aby se poslušně vrátili k Eruovi, dokonce i když prohlédli Melkora a začali ho nenávidět.)

DODATEK 11

To bylo již naznačeno v *Ainulindalë*, ve kterém je zmínka o „Nehynoucím Plameni“. Značí to Eruovu Tvůrčí schopnost (v jistém smyslu oddělitelnou od Něj, přestože je Jeho součástí), skrze kterou se věci stávají „skutečnými“ a nezávislými, ač odvozenými a stvořenými. Nehynoucí Plamen Eru vyslal, aby přebýval v srdci světa a svět se tak Stal, stejně jako Ainur, kteří do něj mohli vstoupit. Ale to samozřejmě není totéž jako záměr samotného Erua vstoupit do Ardy a porazit Melkora. Spíše to odkazuje na tajemství „autorství“, díky kterému autor, přestože zůstává „vně“ a nezávislý na svém díle, zároveň „přebývá uvnitř“, na odvozené úrovni, nižší než je jeho bytí, jako zdroj a záštita bytí.

***

PŘÍBĚH ADANEL

Nakonec Andreth, pobízena Finrodem, řekla: „Toto je příběh, který mi vyprávěla Adanel z Hadorova domu:

Říká se, že se ona pohroma stala na počátku dějin našeho lidu, dříve, než kdokoli zemřel. Promlouval k nám hlas a my jsme mu naslouchali. Hlas řekl: „Vy jste moje děti. Poslal jsem vás, abyste zde přebývali. V určený čas zdědíte celou tuto Zemi, ale nejdříve musíte být dětmi a učit se. Zavolejte mě a já vás uslyším, neboť vás opatruji.“

Rozuměli jsme Hlasu ve svých srdcích, ač jsme ještě neznali slova. Tehdy se v nás probudila touha po slovech a my jsme je začali vytvářet. Ale bylo nás jen pár a svět byl rozlehlý a cizí. A ač jsme se mu velmi snažili porozumět, bylo učení těžké a vytváření slov pokračovalo pomalu.

V těch časech jsme často volali a Hlas nám odpovídal. Ale zřídka nám naše otázky zodpověděl a pouze říkal: „Nejdříve se snažte najít odpověď sami. Neboť budete mít radost z nalézání, a tak vyrostete z dětství a zmoudříte. Nesnažte se dospět dříve, než přijde váš čas.“

Ale my jsme měli naspěch a toužili jsme po tom, abychom věci podřídili své vůli a tvary mnohých věcí, které jsme si přáli vytvořit, se zrodily v našich myslích. Proto jsme stále méně a méně promlouvali s Hlasem.

Tehdy se mezi námi objevil kdosi, na pohled nám podoben, ale větší a mnohem krásnější. A řekl, že přišel, protože se nad námi slitoval. „Neměli byste tu zůstat opuštěni a nepoučení,“ řekl. „Svět je plný nádherného bohatství, které vám mohou znalosti přiblížit. Můžete mít mnohem větší množství jídla a mnohem vybranějšího, než tu ubohou potravu, kterou jíte nyní. Můžete mít pohodlná obydlí plná světla, které zažene tmu. Můžete být oděni tak, jako já.“

Tehdy jsme vzhledli a hle: byl oděn v roucho, které zářilo stříbrem a zlatem a na hlavě měl korunu a drahokamy ve vlasech. „Chcete-li být jako já,“ řekl, „budu vás učit.“ Tehdy jsme ho přijali za učitele.

Trvalo to mnohem déle, než jsme si představovali, než nás naučil, jak vytvořit nebo nalézt věci, po kterých jsme toužili, ačkoliv vzbudil v našich srdcích mnoho tužeb. Ale pokud někdo pochyboval nebo byl netrpělivý, přinášel a předkládal nám všechno, co jsme si přáli. „Já jsem ten, který dává dary,“ řekl „a darů se vám nebude nedostávat, dokud ve mě budete věřit.“

Proto jsme ho uctívali a byli jsme jím okouzleni. Stali jsme se závislími na jeho darech a báli jsme se vrátit se bez nich do života, který se nám teď zdál ubohý a těžký. A věřili jsme všemu, co nás učil. Neboť jsme byli dychtiví vědět vše o světě a jeho bytí, o zvířatech a ptácích a o rostlinách

rostoucích na Zemi, o našem vlastním stvoření a o světlech na nebesích, o nespočetných hvězdách a o Temnotě, v níž jsou umístěny.

Všechno, čemu učil, se zdálo dobré, neboť měl velké znalosti. Ale stále častěji a častěji mluvil o Temnotě. „Ze všeho největší je Temnota,“ řekl, „neboť nemá hranice. Nepřišel jsem z Temnoty, ale jsem jejím pánem. Neboť já jsem stvořil Světlo. Stvořil jsem Slunce a Měsíc a nespočetné hvězdy. Ochráním vás před Temnotou, která by vás jinak pohltila.“

Tehdy jsme mu řekli o Hlase. Ale jeho tvář se zakřivila, protože se rozzlobil. „Blázni!“ řekl. „To byl hlas Temnoty. Chce vás ode mě oddělit, protože chce vámi ukojit svůj hlad.“

Tehdy odešel a my jsme ho dlouho neviděli a bez jeho darů jsme byli ubozí. A přišel den, kdy náhle sluneční světlo počalo slábnout, až docela zmizelo a velký stín padl na svět. A všechna zvířata a ptáci se báli. Tehdy přišel znovu, procházeje stínem jako jasný oheň.

Padli jsme na tvář. „Mezi vámi jsou stále takoví, kteří naslouchají Hlasu Temnoty,“ řekl „a proto se stahuje blíž. Vyberte si! Chcete, aby vám vládla Temnota nebo já? Pokud si však za pána nevyberete mě a nezávázete se mi přísahou, vězte, že odejdu a opustím vás. Mám totiž i jiná království a sídla a nepotřebuji ani Zemi, ani vás.“

Tehdy jsme ve strachu opakovali, co nám přikázal: „Ty jsi náš Pán; jen Tobě budeme sloužit. Hlasu se zříkáme a nebudeme mu více naslouchat.“

„Staniž se!“ řekl. „Nyní mi postavte Dům na vyvýšeném místě a nazývejte ho Dům Pána. Tam budu přicházet, když budu chtít. Tam mě budete vzývat a předkládat mi své žádosti.“

A když jsme postavili veliký dům, přišel a stanul před vysokým trůnem a celý dům byl ozářen jakoby ohněm. „Nyní,“ řekl, „ať předstoupí ti, kteří ještě stále naslouchají Hlasu!“

Ještě jich sice několik zbývalo, ale zůstali zticha, protože se báli, a nic neřekli. „Pak tedy se přede mnou skloňte a vyznejte mě!“ řekl. A všichni před ním padli na zem a zvolali: „Ty jsi jediný Mocný a my jsme Tvoji.“

Nato povstal, oděn jasným plamenem a kouřem a nás ožehl žár. Pak náhle zmizel a byla větší tma než v noci; a my jsme z Domu prchli.

Od té doby jsme stále trpěli velikou hrůzou z Temnoty, ale on se mezi námi v krásné podobě objevoval už jen zřídka a přinášel málo darů. Když jsme se ve velké nouzi opovažovali vstupovat do Domu a prosili ho o pomoc, slyšeli jsme pouze jeho hlas a přijímali jeho příkazy. Nyní však už po nás požadoval nějaký čin nebo dar, dříve než vyslechl naše prosby; a činy byly stále horší a dary čím dál nepostradatelnější.

První Hlas jsme pak už zaslechli jen jedenkrát. Do ticha noci náhle promluvil: „Zřekli jste se mě, ale zůstali jste moji. Já jsem vám dal život. Nyní vám tento bude zkrácen a každý z vás ke mně v krátkém čase přijde,

abyste se přesvědčili, kdo je váš Pán: ten, kterého vyznáváte, nebo Já, který jsem vás stvořil.“

Tehdy náš strach z Temnoty vzrostl, neboť jsme věřili, že onen Hlas byl hlas Temnoty za hvězdami. A někteří z nás začali umírat v hrůze a obávách, strachující se odchodu do Temnoty. Tehdy jsme volali našeho Pána, aby nás vysvobodil od smrti, ale on neodpovídal. Když jsme však vstoupili do Domu a všichni padli na kolena, přece nakonec přišel, ohromující a vznešený, ale jeho tvář byla tvrdá a panovačná.

„Nyní jste moji a musíte plnit mou vůli,“ řekl. „Nestarám se, že někteří z vás umírají, aby ukojili hlad Temnoty, protože stejně vás tu bude brzy příliš mnoho, jako červi plazící se po Zemi. Ale pokud mou vůli nesplníte, pocítíte můj hněv a zemřete mnohem dříve, protože vás usmrtím.“

Poté jsme byli sklíčení smutkem a začala nás sužovat únava, hlad a nemoc. A Země a všechny věci na ní se obrátily proti nám. Ptáci a zvířata se nám vyhýbali a byli-li silní, útočili na nás. Stromy nás zraňovaly jedem a my jsme se báli i stínů pod stromy.

Tehdy jsme zatoužili po životě, který jsme vedli, dokud nepřišel Pán; a nenáviděli jsme ho, ale také jsme se ho báli, stejně jako Temnoty. A dělali jsme, k čemu nás pobízel, ba ještě mnohem víc, neboť jsme byli ochotni udělat cokoli, jakkoli zlého, o čem jsme se domnívali, že ho to potěší, v naději, že umenší naši sklíčenost, a nakonec už jen, že nás nezabije.

Většina z nás to dělala marně. Ale některým začal prokazovat přízeň, těm nejsilnějším a nejkrutějším a těm, kteří chodili do Domu nejčastěji. Poskytoval jim dary a znalosti, které udržovali v tajnosti. A oni se stali mocnými a pyšnými a zotročili si nás, takže jsme si ani neodpočinuli od práce uprostřed našeho soužení.

Tehdy se mezi námi našli takoví, kteří otevřeně řekli v našem zoufalství: „Nyní už konečně víme, kdo lhal a kdo nás chtěl pohltnout. Nebyl to první Hlas, ale Pán, kterého jsme přijali, a který je sama Temnota. Nepochází sice z ní, jak řekl, ale přebývá v ní. Už mu nebudeme sloužit! On je náš Nepřítel.“

Pak jsme je ve strachu, aby je nezaslechl a nepotrestal nás všechny, zabili, pokud se nám to podařilo. A ty, kteří nám uprchli, jsme pronásledovali. A pokud jsme někoho chytili, naši vládci, přátelé Pána, poručili, aby byl odveden do Domu a tam upálen. To ho velmi potěší, řekli Pánovi přátelé; a opravdu se na chvíli zdálo, že se naše soužení umenšilo.

Ale říká se, že se některým podařilo uniknout a ti pak odešli do dalekých zemí, prchající před Stínem. A přece neunikli hněvu Hlasu, neboť i oni stavěli Dům a klaněli se v něm. A nakonec došli až na konec země a na břehy nepřekročitelné vody. A hle! Nepřítel tam už byl před nimi.“

***

[V originále následují tři úryvky variantních textů a náčrtů, které nebyly zapojeny do hlavního textu. Jsou opět značeny A, B a C; zde je uveden pouze třetí.]

Nakoncc zbývá ještě útržek C, napsaný na listině datované rokem 1955:

„Otázka: Není snad správné, aby Andreth odmítla prozradit něco o tradicích a legendách o Pádu? I tak už se to podobá (nevyhnutelně) parodii na křesťanství. Nevyhověla by nějaká jiná legenda o Pádu?“

[V originále: „*Is it not right to make Andreth refuse to discuss any traditions or legends of the "Fall"? Already it is (if inevitably) too like a parody of Christianity. Any legend of the Fall would make it completely so?*“]

„Původně měla Andreth pod nátlakem odpovědět asi toto: Melkor prý v dávných dobách vypadal krásně, a když si tak získal náklonnost lidí, začal se rouhat a popírat Eruovu existenci, prohlašuje se za Pána. Lidé s ním souhlasili a prohlásili ho za Pána a Boha. Tehdy prý naše duše potemněly a zeslábly, protože popřely svou pravou přirozenost, a pro tuto slabost ztratily nadvládu nad tělem, které počalo churavět. Jiní říkají, že sám Eru promluvil hněvivým hlasem, řka: „Je-li vaším bohem Temnota, nebudete mít zde mnoho Světla (*později* > na zemi se vám nebude dostávat světla) a brzy jej opustíte a předstoupíte přede Mne, abyste poznali, kdo lže: váš bůh nebo já, který jsem ho stvořil.“ A ti se bojíte smrti ze všeho nejvíce.“

Tento text je těžké interpretovat. Úvodní otázka mého otce s přihlédnutím k větám, které následují, musí znamenat: „Je jistě správné, aby Andreth odmítla prozradit něco o tradicích a legendách o Pádu. I tak už se to podobá (nevyhnutelně) parodii na křesťanství.“ ve významu „což by byl případ textu v jeho současné podobě“. Pak však přesto pokračuje v psaní pasáže, ve které Andreth neodmítá prozradit něco o tradicích, ale činí to jen pod nátlakem (nevím však, jak interpretovat slovo „původně“), a tak se poprvé objevil zárodek toho, co se později vyvinulo v *Příběh Adancl*, legenda o „Pádu“.

Zde uvedený náčrt toho, co řekla Andreth Finrodovi o Pádu lidí, je velice blízký, v zásadě totožný, s tím, co řekla v útržku A a tento útržek pochází z předchozího spisku, který se ztratil. Zdá se proto, že ztracené spisky neobsahovaly žádnou zmínku o Pádu, a lze předpokládat, že jich se týkala otcova otázka: „Není snad správné, aby Andreth...“

Poznámka, kterou začíná útržek C, ukazuje, jak moc se otec zajímal o tento nový vývoj, o tyto nové směry v „teologii“ Ardy a o jejich přesné vyjádření. Podívá-li se člověk na jeho starší spisy, musí si povšimnout výrazné změny. V popise svého díla v dopise Miltonu Waldmanovi v roce 1951 (*Dopisy*, č.131) napsal:

„Osudem (nebo Darem) lidí je smrtelnost, díky níž nejsou svázáni s kruhy světa. Celý cyklus je líčen z pohledu elfů, proto není smrtel-

nost vysvětlována mýticky: je to Boží tajemství, o kterém není známo nic víc, než že „je skryto, co má Bůh v úmyslu s lidmi udělat“; budí smutek a závist vůči nesmrtným elfům...

V kosmogonii Pád je: pád andělů, mohli bychom říci. Formou se však zcela liší od křesťanského. Tyto příběhy jsou „nové“, neodvozené od jiných mýtů a legend, ale musí nevyhnutelně obsahovat velkou dávku starobylých běžně užívaných motivů a prvků. Konec konců věřím, že legendy a mýty jsou převážně utvořeny z „pravdy“ a zpřístupňují ty aspekty, které lze přijmout jen tímto způsobem; podobné pravdy a postupy byly už dávno objeveny a budou se objevovat pořád znovu. Žádný příběh se nevyhne Pádu — konečně, všechny příběhy jsou o Pádu — pokud je určen pro lidskou mysl takovou, jak ji známe a jakou máme.

Pád elfů nastal dříve, než se dějiny začaly skládat z příběhů. (První pád lidí není, z uvedených důvodů, nikde zaznamenán. Lidé vstupují na scénu teprve dlouho poté, co se ony události odehrály, a zachovaly se pouze pověsti, které vypráví, že lidé načas upadli do područí Nepřítele a někteří toho později litovali.)“

„První pád lidí není, z *uvedených důvodů*, nikde zaznamenán.“ Co to mohlo být za důvody? Otec musel mít na mysli začátek onoho dopisu, kde píše o artušovské legendě, která...

„...explicitně obsahuje křesťanskou víru, kterou zahrnuje. (...) Z důvodů, které zde nebudu rozebírat, mi to připadá osudné. Mýtus, jakož i pohádka, musí stejně jako kterékoli jiné umělecké dílo ve výsledku odrážet a obsahovat prvky morální a věroučné pravdy (nebo pomýlení), ale ne explicitně, ne ve známé podobě primárního reálného světa.“

Několik let před tímto dopisem v jednom zvláštním „náčrtu“, připojeném k „*Potopení Anadúne*“, krátce popsal příčinu Pádu lidí a připojil jednu velice podivnou spekulaci o původním Božím plánu s lidmi:

„Lidé (Následovníci, Druhý rod) přišli jako druzí, ale lze tušit, že v původním Božím plánu byli předurčení (po období opatrovnictví) převzít vládu nad celou zemí a stát se nakonec Valar a „rozšířit tak Nebe“, *Ilúve*. Ale Zlo, vtělené do Melekó, je svedlo a oni padli.“

O něco níže v tomtéž článku napsal:

„Ač všichni lidé padli, ne všichni zůstali zotročeni. Někteří toho litovali, vzbouřili se proti Melekó, spřátelili se s Eldar a pokoušeli se být Bohu věrní.“

Tímto je vyjádřena víra (ať už jí je třeba připisovat jakoukoli váhu — neboť kdo to může tušit?), že Pád způsobil změnu, která nevypočitatelně zničila přirozenost a předurčení lidí, změnu, kterou způsobil „Duch Zla“, Melekó.

Naproti tomu v roce 1954 v konceptu nedeslaného dlouhého dopisu Peteru Hastingsovi (*Dopisy*, č. 153) napsal:

„...moje *legendarium* [tj. sbírka legend], z nich zvláště *Pád Númenoru*, který řadím hned za *Pána Prstenů*, je založen na představě, že lidé jsou ze své podstaty smrtelní a nesmí se pokoušet, dokud mají tělo, stát se „nesmrtelnými“.“

K tojnu připojil poznámku pod čarou:

„To, že se zde smrtelnost pokládá za zvláštní Boží dar Druhému rodu Děti (*Eruhíni*, Děti Jednoho Boha) a ne trest za Pád, můžete nazvat „špatnou teologií“. Tak tomu může být v prvotním světě; tato představa je však schopná osvětlit pravdu, a tak se může stát oprávněným základem legend.“

A opět v jiném dopise z roku 1954 otci Robertu Murrayovi (*Dopisy*, č. 156) napsal:

„Ale mytologický pohled na Pád Númenoru je, že Smrt — pouhá krátkověkost — není trestem za Pád, nýbrž nedílnou biologickou součástí lidské přirozenosti (a proto také duchovní, protože tělo a duše jsou v jednotě).“

Proto se mi zdá nesnadné interpretovat myšlenky mého otce v *Athrabeth Finrod ah Andreth* a já to nejsem schopen vyřešit. Je škoda, že otázky, kterými útržek začal, jsou tak elipticky vyjádřeny, zvláště slova: *Already it is (if inevitably) too like a parody of Christianity*. Samozřejmě nemluvil o legendě o Pádu; jasně řekl, že uvedením takové legendy by se „to“ — snad *Athrabeth* — podobalo (nevyhnutelně) parodii na křesťanství.

Mluvil snad tedy o překvapivé koncepci „Velké naděje lidí“, jak je nazvána v útržku A, nebo „Dávné naději“, jak je nazývána v konečném textu — že Eru sám vstoupí do Ardy a postaví se Melkorovu zlu? V *Komentáři* je tato pasáž rozvedena: „Finrod (...) možná dojde až k předpokladu, že Eruův příchod, pokud se uskuteční, se bude v první řadě týkat lidí. To jest, možná dojde k snovému tušení nebo vizi, že Eru přijde *vtělen do lidské podoby*.“ — ač otec dodal: „O tom se samozřejmě *Athrabeth* nezmiňuje.“ Ale to určitě není parodie a už vůbec ne paralela; je to rozšíření „teologie“ Ardy, ač je podáno jen ve formě vize, naděje či proroctví, do výhradní a ústřední myšlenky křesťanské víry; a je to i zjevná výzva názoru mého otce (v dopise z r. 1951) o tom, že je nutné omezovat „morální a věroučné pravdy (nebo pomýlení)“ v Druhotném světě.

***

GLOSÁŘ

Spolu s *Athrabeth* byl nalezen *Glosář* (jak jej můj otec nazval), krátký seznam jmen a termínů, spolu s definicemi a etymologickými poznámkami. Týká se jen samotné *Athrabeth*, a proto není příliš rozsáhlý, což plyne z charakteru práce; přesto je zde několik termínů opomenuto (jako třeba *Athrabethi*, *Andreth* nebo jména Bëorova lidu). Zdá se zvláštní, že ho můj otec připojil, protože většinu definic a vysvětlivek nepotřebuje ten, kdo četl *Silmarillion* a kdo se seznámil se základní koncepcí, která je uvedena v *Komentáři*, a napovídá to, že *Athrabeth* zamýšlel jako nezávislé pojednání, ačkoliv na jednom novinovém obalu *Athrabeth* poznamenal, že to má být poslední položka *Dodatků* (tj. dodatků k *Silmarillionu*).

Většina informací je dostupná jinde, a tak jsem hesla protřídil, některá zkrátil a jen nepatrně upravil z důvodu srozumitelnosti.

Adaneth

sindarin, „žena, smrtelná žena“.

Arda

„království“, tj. Manwëho království. Sluneční soustava nebo Země je jeho dramatickým středem jako scéna, na které probíhá válka „Dětí Eruových“ s Melkorem.

Edennil (quenya Atandil)

„zasvěcený *Atani*, lidem“, Finrodovo jméno.

Eldar (kráceno)

Ale jenom část Eldar se skutečně dostala do Amanu. Velká část Třetího voje (*Lindar* „Pěvci“, také zvaní *Teleri* „Zadní“) zůstali na západě Středozemě. Říká se jim *Sindar*, Šedí elfové. (...) Ti elfové, kteří pobývali v Amanu nebo ho alespoň někdy spatřili, byli nazýváni Vznešení elfové (*Tareldar*).²⁴

fëa

„duch“, přesněji „duch“, který patří k nějakému *hröa* a obývá ho jako Vtělená bytost. Odpovídá víceméně „duši“ a „rozumu“, pokud se nerozlišuje mezi mentalitou a mentálními procesy Vtělených, podmíněnými a omezenými fyzickými orgány *hröa*. Tak se na začátku stala (nehledě na zkušenost) prvotním impulsem k myšlení: tázat se a vnímat, ne však ve smyslu získávat informace. Byl to vědomý a sebe-vědomý proces, což u Vtělených zahrnuje i *hröa*. Elfové říkali, že *fëa* zadržuje dojmy nebo vzpomínky *hröa* a všechny společné prožitky duše a těla. (Quenyské *fëa*, dvouslabičné, pochází ze staršího *phaya. Sindarinský *faer*

stejného významu odpovídá quenyjskému *faire*, duše (všeobecně) jako protiklad k hmotě (*erma*) nebo tělu (*hráve*).

Finarphin / Finarfin

obě podoby se připouští.

hröa

viz *fëa* (quenyjská forma je odvozena od staršího *srawá, sindarinská forma pro *hröa* a *hráve* (*sráwé*) byla *rhaw*: viz *Mirroanwi*).

Mandos (kráceno)

Jméno *Mandos* (kořen *mandost-*) znamená přibližně „strážný hrad“; z *mbandó* „strážit“ a *osto* „opevněná budova nebo místo“. Sindarinská podoba kmene *mbandó*, quenyjského *mando*, byla *band*, což se objevuje např. v *Angband* „Železné vězení“, kteréžto jméno dostalo Morgothovo sídlo, quenyjsky *Angamando*.

Melkor (také Melko) (kráceno)

Melkor, starší podoba *Melkóre*, snad znamená „mocně vzrůstající“, tj. „rostoucí moc“; pouhé *Melko* „Mocný“.²⁵

Mirroanwi

Vtělení; duše umístěné do těla; viz *hröa*. (Z *mi-srawanwe.)

Ñoldor

Jméno znamená „učenci“ nebo ti, kteří se věnují získávání znalostí. (Nejstarší forma je *ngolodó*, quenyjsky *noldo*, sindarinsky *golodh*. Píše se ñ = *fëanorský* znak pro zadní nosovku.²⁶) Quenyjské slovo *ñóle* znamená „učenost, znalost“, ale jeho sindarinský protějšek *gûl* pro časté užití v kombinaci jako *morgul* (viz *Minas Morgul* v *Pánovi Prstenů*) byl užíván pouze pro zlé a zvrácené učení, čarodějnictví. Slovo *gûl* použil i mordorský jazyk.

Valar (kráceno)

Jméno znamená „ti, kdo mají moc, Mocnosti“. Přesnější překlad by byl „Authority“. Moc Valar pochází od „authority“, kterou jim udělil Eru. Mají potřebnou moc pro svůj úkol — to jest ohromnou nadlidskou moc nad fyzickou stavbou Vesmíru a jeho znalost a pochopení pro Eruovo stvoření. Měli však zakázáno užití proti Dětem Eruovým *násilí*. Kmen *melk-*,²⁷ viz *Melkor*, naopak znamená moc ve smyslu „síla, násilí“.

***

POZNÁMKY

1. Viz koncept dopisu mého otce ze září 1954 (*Dopisy*, č. 153): „Elfové a lidé patří z biologického hlediska zjevně k téže rase, protože jinak by nemohli přivádět na svět životaschopné potomstvo, dokonce ani ve vyjímečných případech“ a následující pasáže.
2. Podle chronologie *Análů Amanu* [*Historie Středozeemě*, díl 10] se elfové vzbudili v roce 1050 letopočtu Stromů, 450 těchto let před prvním východem Slunce, neboli o něco více než 4300 našich let.
3. V originále „demiurgic labour“ — tvůrčí činnost „demiurgů“, ve smyslu mocných, ale konečných bytostí, podřízených Bohu.
4. V pozdních pracích lze nalézt mnoho zmínek o nadřazenosti Melkorovy moci již od samého počátku; viz také esej *Melkor Morgoth* v oddíle *Přetvořené mýty* [*Historie Středozeemě*, díl 10]. Je zajímavé, že ve svém dopise Rhoně Beare z října 1958 (*Dopisy*, č. 211) můj otec napsal: „V kosmogonickém mýtu se vypráví, že Manwë byl Melkorův „bratr“, což znamená, že podle Stvořiteleova záměru byli vrstevníky a měli stejnou moc.“
5. Viz Finrodova slova v *Athrabeth*: „Za koncem světa se už nebudeme měnit. A budeme si pamatovat své velké nadání, které budeme vidět stále jasněji, jak budou věky Ardy ubíhat. Bude to těžké břemeno, obávám se, ale ve dnech, o kterých mluvíme, to bude velké požehnání.“
6. Odkaz se týká Panny Marie. Viz poznámka pod čarou v dopise č. 212, což je koncept pokračování dopisu zmíněného v pozn. 4.
7. Tato analýza se nedrží přesně skutečného průběhu *Athrabeth* a — jak je výslovně řečeno — ani se o to nesnaží. Ve skutečnosti to byl Finrod, který řekl, že „se lidské neštěstí stalo hroznou pohromou“ („strašná byla změna jejich stavu během všech neštěstí“) a jeho poznání, že „Melkorova moc musela být mnohem větší, než si Eldar dovedou vůbec představit“ se objevuje v rozhovoru mnohem dříve („změnit osud celého rodu Děti, uloupit jim jejich dědictví: jestliže snad přece jen může něco takového učinit vzdor Eruovi, pak je mnohem větší a strašnější, než jsme si mysleli“).
8. „Aegnor zahynul krátce po tomto rozhovoru“ — ve skutečnosti o 46 let později.
9. V *Šedých Análech* [*Historie Středozeemě*, díl 10] a v publikovaném *Silmarillionu* je jasně řečeno, že Finrod vládl svému velikému království z pevnosti Nargothrondu (postavené o několik století dříve) během Obléhání Angbandu a že do Bitvy náhlého plamene přispěchal z jihu. Naopak na konci *Athrabeth* říká Andreth, že se vrací na sever „k mečům, dobývání a obranným zdem“ a v tomto úryvku se říká, že se svými bratry a s Bëorovým lidem „pobýval v severním království“ a že se skryl v Nargothrondu, když bylo Obležení prolomeno.

Poslední věta odstavce: „Ale tehdy už musela být velice stará,“ byla připsána později. K tomu můj otec dodal: „Asi 94.“ Viz též poznámka pod čarou k úvodní větě *Athrabeth*; Andreth bylo 48 v době rozhovoru s Finrodem, který se prý odehrál asi v roce 409, a tak jí bylo asi 94 v roce 455, kdy byla svedena Bitva náhlého plamene.

10. V *Ainulindalë* je výslovně řečeno, že Děti Ilúvatarovy se „objevily s Třetím tématem a nebyly v motivech, které Ilúvatar předkládal na počátku“. O druhém tématu se v *Ainulindalë* praví, že „Manwë byl hlavním nástrojem Druhého tématu, které nechal Ilúvatar zaznít jako protiklad Melkorova nesouzvuku“.

Je jistě možné, že těmito „dvěma novými tématy“ ve zmíněné pasáži myslel můj otec vstup elfů a lidí do Hudby jako spřízněných motivů, které jsou v *Ainulindalë* označeny jako „Třetí téma“, ale mně se zdá pravděpodobnější, že pozměnil koncepci Hudby. Kromě toho, v závěrečném přepracování *Quenta Silmarillion* [*Historie Středozeemě*, díl 5] je řečeno, že Melkor tajně promlouval s Eldar v Amanu o lidech, ačkoliv o nich věděl málo, protože „upoután svými vlastními myšlenkami nedával pozor na Druhé Ilúvatarovo téma“. Pokud se nejedná o pouhý přehmat, podpořilo by to názor, že Druhé a Třetí téma byla ta témata, ve kterých se objevili elfové a lidé — ačkoliv by to šlo i tak, že elfové se objevili v Druhém a lidé ve Třetím. Je třeba poznamenat, že v konceptu k pokračování dopisu Rhoně Beare z října 1958 (*Dopisy*, č. 212), o kterém jsem se již několikrát zmínil, můj otec napsal: „Jediný uvedl jejich motivy do Hudby, když se ozvaly Melkorovy nesouzvuky.“ Další zmínka o Tématu Děti viz DODATEK 7.

11. Oproti tomu je na okraji DODATKU 2 napsáno: „*Arda* znamená Říši.“ S tvrzením, že „fyzicky byla *Arda* tím, co nazýváme sluneční soustava“ a ve třetím odstavci, že „nejdůležitější částí *Ardy* byla Země (neboli *Imbar*, Obydlí)“, ačkoliv „volně užívaný pojem *Arda* často označuje Zemi“ srovnej seznam jmen, připojený k přepracované *Quenta Silmarillion* z roku 1951: „*Arda* — elfí jméno pro Zemi = náš svět. Také *Království Ardy* = chráněné území.“ Tvrzení v této poznámce samozřejmě radikálně mění kosmologický mýtus, opětovný návrat dříve zavržené myšlenky, která se objevuje v *Ainulindalë C** [*Historie Středozeemě*, díl 4] z pozdních čtyřicátých let. Další dílka o tomto pojednávající jsou umístěna v páté části této knihy, texty I a II. | *Přetvořené mýty*, *Historie Středozeemě*, díl 10|.
12. Pojem *Imbar* se dříve nevyskytoval, ale existoval *Ambar*, Země. (Viz *Historie Středozeemě*, díl 4, a *Etymologie* v *Historii Středozeemě*, díl 5: quenya *a-mbar* „oikoumene“, Země. Také *Ambar-metta* „koniec světa“ v Aragornově proslovu při korunovaci, *Návrat krále*.)
13. „hlavní *Ainur*, podílející se na stvoření, si vybrali za sídlo *Ardu*“ — viz též *Ainulindalë*: „Tak se stalo, že někteří Svátí zůstali s Ilúvatarem za hranicemi Světa, kdežto jiní, a mezi nimi ti nejmocnější a nejkrásnější, opustili Ilúvataru a sestoupili do Světa.“

14. *erma* — ve strojopisu B *Zákonů a zvyků* se objevuje slovo *orma*, pozdější verze slova *hrón* („všeobecné *hrón* > *orma* Ardy“).
15. [Odkaz se týká *Rozhovoru Manwého s Eruem*, který nebyl do tohoto výběru zařazen.]
16. Návrat do tělesného života prostřednictvím znovuzrození již není více podporován.
17. „obvykle zůstávali v Amanu“ — důvod je popsán dále v DODATKU.
18. Eärendil nebyl potomkem Lúthien. Byl synem Tuora a Idril Celebrindal z Gondolinu; Lúthien byla babička Elwing, jeho ženy.
19. „Mýty, které se objevují na konci *Silmarillionu*“ — vzhledem k tomu, že se tato věta neodkazuje k nějakému konkrétnímu textu, se jedná o *Quenta Silmarillion* [*Historie Středozeří*, díl 5], oddíl o Mandosově proroctví.
20. Viz *Zákony a zvyky*: „Jak věky plynuly, rostla nadvláda jejich *fëar*, které postupně stravovaly jejich těla. (...) Tento proces obvykle končit tzv. „blednutím“ (...) kdy se tělo nakonec stalo pouhou pamětí svázanou s *fëa*. V mnohých oblastech Středozeří již bylo tohoto stavu dosaženo a elfové jsou tak skutečně nesmrtelní a nemohou být zničeni nebo změněni.“
21. „Eruovi, kterého upřednostňují před vším jeho dílem“ — [v tomto bodě editor vysvětluje nepřesnost formulace, která byla odstraněna při překladu].
22. [Poznámka vynechána.]
23. Jiná verze DODATKU 9:

Je skutečně možné, že Andreth už nechtěla prozradit víc. Možná proto, že nebyla schopna obrátit svou mysl ke sporným lidským tradicím. V pozdějších kritických zpracováních *Athrabeth*, zjevně upravovaných pod Númenorejským vlivem (Númenorejci pocházeli převážně z lidu Marach, který měl zvláštní tradice o tom, co bychom mohli nazvat Pád), je donucena pod tlakem k mnohem konkrétnější odpovědi. Krátce asi toto:

„Některí říkají, že k neštěstí došlo v raných dějinách našeho lidu, možná už v první generaci. Hlas Jediného k nám promlouval, podle některých prostřednictvím Posla, podle některých přímo, podle některých jen vědomím našeho srdce, které jsme měli už od počátku. Ale bylo nás málo a svět nám připadal veliký; a my jsme se podívovali všemu, co jsme viděli, ale nerozuměli jsme tomu, přesto jsme velmi toužili poznat to a dychtili jsme vytvářet věci, jejichž tvary se nám rodily v mysli.“

Pak přišel mezi nás kdosi, kdo se nám velmi podobal, ale byl mnohem větší a krásnější...“

Od tohoto místa se tento text liší od Příběhu Adanel jen v nepatrných bodech, ale je přerušen (ne na konci stránky) u slov „slyšeli jsme jeho hlas a přijímali jeho příkazy“.

První verze byla opuštěna a odložena a v nějaké pozdější etapě k tomu můj otec na stroji poznamenal: „Zbytek poznámek a závěr legendy o Melkorově

podvodu je asi ztracen. Úplnou kopii jsem poslal paní E. J. Neave (mojí tetičce) do Walesu nedlouho před její smrtí. Zdá se, že už ji nikdy nedostanu zpět. Ztracena — nebo zničena zbrklými pozůstalými?“ Oproti tomu později poznamenal, že bylo nalezeno úplné znění poznámek a legendy (Příběhu Adancl). V pozdním věku se můj otec obával, že by se mu mohly věci poztráct, a tak je uchovával na mnoha oddělených místech, což vedlo k podobným zmatkům. Jane Neave zemřela v roce 1963.

24. *Lindar* „Pěvci“ pro *Teleri* a *Tareldar* „Vznešení elfové“ — viz slovníček v *Silmarillionu*, hesla *Teleri* a *Eldar*.
25. Je zajímavé, že starší forma *Melko* se zde uvádí jako alternativní.
26. Jméno *Noldor* je zde psáno s tildou, která značí zadní nosovku, jako *n* v slově *banka*. V pozdějších letech ji můj otec běžně používal, ač ji čas od času zapomněl poznačit (žádný z jeho psacích strojů ji totiž neměl). V této knize není označena nikde.
27. *melk-* tento kořen byl nejdříve psán s dvěma samohláskami, snad *melek-*, ale druhá samohláska byla začerněna.

***

JOHN RONALD REUEL TOLKIEN
ATHRABETH FINROD AH ANDRETH

PŘELOŽILA DANIELA BINDEROVÁ
VYSÁZEL JIRKA GRUNT

SPOLEČNOST PŘÁTEL DÍLA PANA J. R. R. TOLKIENA
PRAHA/BRNO 1997

ATHRABETH FINROD AH ANDRETH

Pojednání *Athrabeth Finrod ah Andreth* neboli *Rozhovor Finroda s Andreth* je stěžejní dílo J. R. R. Tolkiena, pocházející z jeho pozdního autorského období (nejspíše z let 1958–60).

Podobně jako jiná díla z pozůstalosti bylo i toto zařazeno do cyklu *Historie Středozemě*, který vychází již celé desetiletí a ve kterém profesorův syn Christofer Tolkien čtenáře postupně seznamuje se spisy svého otce, které nebyly za jeho života vydány.

Athrabeth byl zařazen do desátého dílu *Historie* spolu s několika dalšími základními pojednáními, jako jsou třeba *Zákony a zvyky Eldar* nebo *Přetvořené mýty*.

Athrabeth se skládá ze dvou zcela odlišných částí, vlastního rozhovoru a komentáře s poznámkami. Jeho obsah je výrazně eschatologický – ústy obou aktérů, elfího krále Finroda Felagunda a lidské ženy Andreth, se dozvídáme něco o zármutku obou rodů, o jejich obavách, víře i naději, která snad může předjímat události zatím skryté za obzorem.

Tolkien sám si toto dílo velice cenil a považoval ho za protiváhu *Ainulindalë*, *Zpěvu Ainur*, který pojednává o počátku světa; *Athrabeth* naopak předjímá jeho konec.

Také proto připsal na jeho desky:
„Měla by to být poslední položka *Dodatků k Silmarillionu*.“